

FRA FORSONINGSSKRIDT TIL CORONAKRISE

– uddannelserne i folketingsåret 2019-2020

AF SIGNE HOLM-LARSEN

Fra fuld nedlukning til spredt genåbning	153
Corona-konsekvenserne fyldte dog ikke det hele	157
Folkeskolen – reformen der blev væk	159
De frie skoler med uændret koblingsprocent	166
Ungdomsuddannelserne nærmer sig hinanden	168
Digitaliseringen stærkt øget på de videregående uddannelser	176

Årets altoverskyggende begivenhed – på verdensplan og i Danmark, på samfundsplan og også i uddannelsessektoren – blev coronapandemien, udløser af sygdommen Covid-19 og formentlig opstået på et marked i den kinesiske millionby Wuhan ca. 800 km vest for Shanghai.

FRA FULD NEDLUKNING TIL SPREDT GENÅBNING

Statsminister Mette Frederiksen (S) lukkede på et timelangt tv-transmitteret pressemøde onsdag d. 11. marts 2020 Danmark, da det stod klart, hvor alvorligt sygdomstruslen måtte tages. Børnehavebørn, skoleelever, studerende og erhvervsaktive personer blev sendt hjem med få dages varsel, og alle erhvervsaktive samfundsborgere bortset fra sundhedspersonale og nogle få medarbejdere i livsnødvendige jobfunktioner fik hjemmearbejdspladser kombineret med børnepasning og digital mødevirksomhed, mens ældre og svagelige blev benævnt risikogruppen og mere eller mindre frivilligt isoleret fra deres pårørende og omverdenen på plejehjem eller i eget hjem. Nedlukningen var klar og entydig og blev accepteret af de allerfleste som nødvendig. Helt det samme kan ikke siges om genåbningen, som foregik stykkevis og delt. Den klaustrofobiske situation, de halvtomme gader og de undervisningsmæssige begrænsninger kunne give mindelser om krigslignende tilstande. Det fik i hvert fald forfatteren til at sende tankerne tilbage til 2. Verdenskrig, hvor egen skolestart efteråret 1945 på en københavnerskole foregik kl. 16.00-17.30, fordi skolen var optaget af tyske flygtninge.

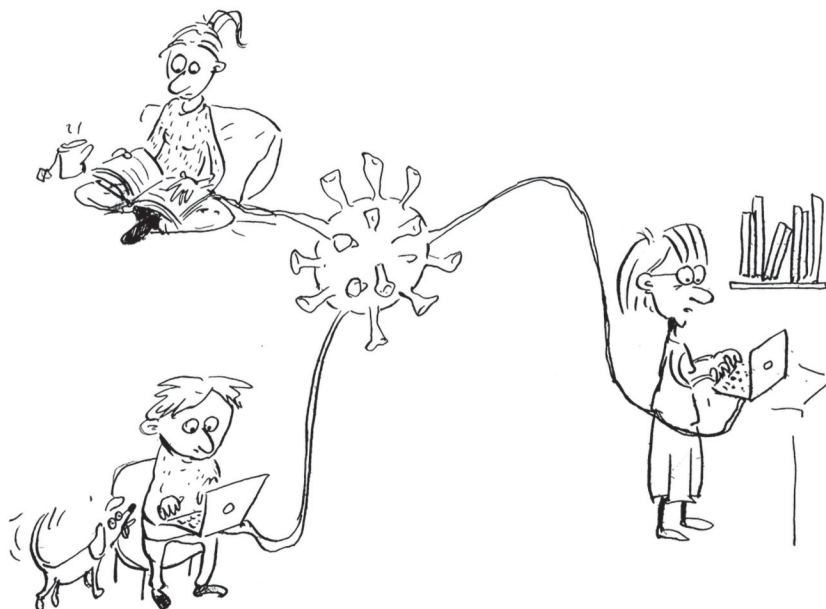
Fredag d. 13. marts blev alle elever sendt hjem og alle undervisere beordret til at arbejde hjemmefra. Lukningen gjaldt i første omgang for to uger, men blev d. 23. marts forlænget til d. 13. april. Dermed kunne 1,3 mio. børn og unge ikke komme i vuggestue, børnehave, skole eller højere uddannelsesinstitutioner, bortset fra især mindre børn i nødpasning i daginstitutioner og skoler, fordi deres forældre indgik

i kriseberedskabet. Indgrebet, som umiddelbart blev mødt med stor enighed i Folketinget, blev fulgt op af særlovgivning med etårige ministerbemyndigelser til at fravige lovbestemte og fastsætte nye regler. Det betød for skole- og ungdomsuddannelserne med L 140 fx dispensation fra minimumstimetal, bortfald af fraværsregistrering og suspension af eksamener og prøver.

Mandag d. 6. april kl. 10 holdt statsministeren endnu en tv-tale til nationen, hvor hun bekendtgjorde en "stille, kontrolleret og gradvis genåbning af vores samfund". Det indebar bl.a., at 0.-5. klasse kom i skole igen fra 15. april, men ikke 6.-10. klasse. Dermed indtrådte en ny fase i skolernes nødundervisning karakteriseret af korte skoledage, smågruppeundervisning, forskudte pauser og fålærerprincip. Genåbningsprocessen gav nogle skvulp, da det viste sig, at studentereksamen blev gennemført, men ikke 9. og 10. klasses afgangseksamener. Afgørende for regeringens prioritering af 1. fase i genåbningen var dels ønsket om at få forældrene ud på arbejdsmarkedet igen og frigøre dem for lektiehjælp og børnepasning, dels udmeldinger fra de faglige foreninger på både grundskole- og gymnasialt niveau om, at åbningen kom for sent til, at skolerne kunne nå at gennemføre afgangseksamenerne. I gymnasiesektoren valgte regeringen dog at overhøre anbefalinger fra Gymnasielærerforeningen (GL), og elevorganisationen Danske Gymnasieelevers Sammenslutning (DGS), så 3.g'erne kom alligevel tilbage, og studentereksamen blev gennemført, om end i reduceret form.¹

Processen var indtil da mødt med stor forståelse både i befolkningen og politisk, men nu begyndte vandene at dele sig. De borgerlige partier var ikke tilfredse. Således mente Jens Henrik Thulesen Dahl (DF), at det var "ærgeligt, at regeringen har valgt at lade de mindste elever komme i skole først, for nu får de ældste elever ikke en ordentlig afslutning", mens Ellen Trane Nørby (V) ville se "beregningerne fra sundhedsmyndighederne, før vi kan acceptere, at der ikke er plads til eleverne i 9. og 10. klasse". Pernille Rosenkrantz-Theil ville dog først "melde ud, når regeringen er klar til det". Jens Henrik Thulesen Dahl fandt det også for ringe, at landets 9. klasser ikke kunne deltage i forårets undervisning og dermed "mister vigtig erfaring med forberedelse og fortrolighed med eksamen, herunder manglende eksamenstræning". Ministeren svarede hertil, at det stod skolerne frit for at bruge noget af undervisningstiden frem mod sommerferien på eksamenstræning ved fx at benytte ministeriets skriftlige øveprøver – et nyt begreb i folkeskolesammenhæng.

¹ L 140 om midlertidige foranstaltninger på børne- og undervisningsområdet og folkehøjskoleområdet og for den frie folkeoplysende virksomhed til forebyggelse og afhjælpning i forbindelse med covid-19. Enstemmig vedtaget med 92 stemmer for. Fremsat 17.3.2020, 1. behandling 17.3.2020 og 2. og 3. behandling 19.3.2020. Lov nr. 241 af 19.3.2020. Loven blev udmøntet i bekendtgørelse nr. 629 af 15.5.2020 om nedlukning af skoler og institutioner samt etablering af nødpasning, bekendtgørelse om nødundervisning m.v. på børne- og undervisningsområdet som led i forebyggelse og afhjælpning i forbindelse med COVID-19. Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 11. og 12.3., folkeskolen.dk 11.-13., 16.3. og 19.3., gymnasieskolen.dk 12.3. og politiken.dk 11.3. og 12.3.2020.

Det politiske skel i denne sag har imidlertid stærke uddannelsespolitiske rødder, idet det har været en mangeårig socialdemokratisk-radikal profil at stå for undladelse af deling efter 5. klasse (1958-loven), forlængelse af undervisningspligten (1972) og indførelse af folkeskolens afsluttende prøver i stedet for eksamener (mellemkoleeksamen afskaffet 1958 og realeksamen 1975). De borgerlige partier har i samme periode vedholdende arbejdet for et mere præstationsorienteret uddannelsessystem, også i grundskolen, jf. bl.a. den seneste ændring af folkeskolens afsluttende prøver til folkeskolens afgangseksamener, gennemført af VLAK-regeringen i 2016.²

Torsdag d. 7. maj opnåedes politisk enighed om næste genåbningsfase, så elever i 6.-10. klasse kunne komme tilbage fra d. 10. maj, idet det denne gang blev overladt til kommuner og skoler at tilrettelægge den nærmere organisering inden for de fastsatte sundhedsfaglige retningslinjer, herunder afstandskrav, som i den gode sags tjeneste blev reduceret fra 2 til 1 m og derved bragt på linje med anbefalinger fra verdenssundhedsorganisationen WHO. At det dermed blev op til den enkelte skoleleder at vurdere, hvad der var sundhedsmæssigt forsvarligt, huede dog

² Seruminstittetets ekspertrapport af 16.4.2020 *Matematisk modellering af COVID-19 smittespredning og sygehusbelastning ved scenarier for yderligere initiativer i Fase 1 af genåbningen* og spørgsmål nr. S 1013: "Hvad er ministerens holdning til, at landets 9. klasser ikke kan deltage i forårets undervisning og dermed mister vigtig erfaring med forberedelse og fortrolighed med eksamen, herunder manglende eksamenstræning og selve deltagelse i eksamenerne?" Brevet 4. maj 2020. Sags nr.: 20/08627; ft.dk 4.5. og politiken.dk 8.5.2020. Politiken.dk og folkeskolen.dk 6.4., 20. og 21.4., Politiken 1. sektion s. 4 og berlingske.dk 7.4.2020. Politikens forside 21.4.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2016" s. 210 og 214-216 samt "Uddannelseshistorie 2019" s. 182-183.

ikke ganske Skolelederforeningens formand Claus Hjortdal, som fandt det unfair, at regeringens ansvar på den måde blev delegeret til den enkelte skoleledelse. At det blev de ældste grundskoleelever, men ikke 1. og 2. g'erne, som fik lov at komme i skole igen, skyldtes formentlig pres fra både Danske Skoleelever (DSE), Skole og Forældre og politiske partier både til højre og venstre for midten (SF, DF, ALT og NB). Den fortsat digitale nødundervisning i gymnasiet var efter nogles mening krisehåndtering og en ringe erstatning for den rigtige skole, men de fleste elever mente nu, at lærerne klarede situationen godt.

Fra d. 18. maj kunne efterskoler, stu, eud og fgu genåbne, ligesom der blev åbnet for eksamener med krav om fysisk fremmøde. Fra d. 8. juni åbnede højskoler, amu-kurser, sprogcentre, museer o.l. samt offentlige forskningsaktiviteter. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) fik den utaknemmelige og ganske omfattende opgave i løbet af kort tid at undersøge erfaringerne fra nødundervisningen, hvor de enkelte institutioner havde måttet finde hver deres kreative måder at tackle lukning og genåbning på.³

Med aftale d. 19. juni 2020 var folkeskolelovens bestemmelser om fx skoledagens længde og fagrækken igen gældende, og afstandskravet på 1 m blev blødt op i klasselokaler, hvis det var til hinder for opfyldelsen af lovkravene, men opretholdt andre steder på skolen. Det skulle fortsat tilstræbes, at eleverne forblev i samme klasselokale med så få lærere som fagligt forsvarligt. Efter et opsamlingsmøde om corona-erfaringerne med de centrale organisationer på skoleområdet var Pernille Rosenkrantz-Theil klar til at trække en del af sin støtte til de lange skoledage tilbage, men hun ønskede dog stadig at afvente EVA's erfaringsindsamling. Claus Hjortdal advarede om forhastede beslutninger, for "den faglige undervisning har lidt rigtig meget, fordi vi stort set ikke har haft nogen fag i de sidste tre måneder". Årets virtuelle Sorø-møde 5. september 2020 havde som tema erfaringerne fra nødundervisningen, og synspunkterne herfra indgår i de fortsatte overvejelser om undervisningens fremtidige tilrettelæggelse.⁴

Coronakrisen har under alle omstændigheder betydet en skarp læringskurve, ikke alene for elever og lærere, men for alle samfundets parter. Den digitale nødundervisning blev på flere måder en succeshistorie, men også en bekræftelse af, at den fysiske skole har en unik værdi for eleverne, ikke mindst for fagligt svage ele-

³ Spørgeskemaundersøgelse blandt 3.340 gymnasieelever før påske 2020 under ledelse af professor Ane Qvortrup, Center for Gymnasieforskning, Syddansk Universitet. Gymnasieskolen.dk 21.4.2020 og [Politiken](http://Politiken.dk) 24.4.2020 1. sektion s. 9. Ved en tilsvarende undersøgelse, gennemført 3.-8. april 2020 om folkeskolens undervisning med i alt 2.030 lærere, svarede 58 %, at en eller flere af deres elever ikke deltog i online-undervisningen, heraf dels elever med faglige udfordringer, dels elever fra udsatte hjem. [Politiken](http://Politiken.dk) 22.4. og 27.4.2020 1. sektion s. 2. [Politiken](http://Politiken.dk) og [Berlingske Weekend](http://Berlingske.com) 10.5., folkeskolen.dk 14.5. og politiken.dk 23.6.2020.

⁴ Retningslinjer for dagtilbud, skoler og institutioner kom på plads 19. juni 2020 og en ny bekendtgørelse 1. juli 2020 med virkning fra 1. august 2020. Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 19.6., [Frederiksborg Amtsavis](http://FrederiksborgAmt.dk) 5.8., 1. sektion s. 6, og folkeskolen.dk 2.7. og 5.8. 2020.

ver fra udsatte hjem. Med elevernes ufrivillige coronapause fra skolen skete således det bemærkelsesværdige, at de fleste kom til at savne skolen – ikke bare kammeraterne, men også lærerne og undervisningen. Det blev oplevet som et privilegium at være blandt de første elevgrupper, der fik lov at komme tilbage på skolebænken, selvom det var til nødundervisning i små grupper af få lærere, med afstand og hyppig håndvask i forhåndenværende lokaliteter som telte og idrætshaller – men kombinationen af faglig læring og social interaktion gav ro og overskuelighed. Mange har siden givet udtryk for, at sådanne træk bør søges fastholdt i en forhåbentlig snart coronafri skole. Til gengæld blev folkeskolens ældste klasser og eleverne i 1. og 2. g grundigt trætte af skærmundervisning og digitale hjemmeopgaver. Et ganske uventet resultat af coronapausen var således, at skolen nåede at blive set som et privilegium!

CORONA-KONSEKVENSERNE FYLDTE DOG IKKE DET HELE

Børne- og undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil (S) havde ved sin tiltræden d. 27. juni 2019 understreget, at man ville kunne ”mærke, at Danmark har fået en socialdemokratisk undervisningsminister”. At folketingsårets 2. del stod i coronaens tegn og blev mere turbulent, end nogen havde kunnet forudse, nødvendiggjorde imidlertid en ændret opgaveprioritering. Regeringen nåede dog en del inden da.

Allerede i juli 2019 havde ministeren ellers *taget hul på opgøret* med sin forgænger Merete Riisagers (LA) ”frihedsforsøg”, som skulle demontere dele af folkeskole-reformen fra 2014. Regeringens ønske om at vinde folkeskolens læreres tillid tilbage efter sammenbruddet i arbejdstidsforhandlingerne ved OK13 tilkendegav hun ved DLF’s kongres august 2019, hvor hun fik stående applaus. Her varslede hun også et opgør med inklusionsreformen fra 2012. I løbet af efteråret tog hun initiativ til at begrænse den borgerlige regerings puljetænkning ved i oktober 2019 at afskaffe den såkaldte skolepræmiepulje, som skulle belønne skoler, der bedst kunne løfte fagligt svage elever. Oktober 2019 blev indsatsen for ordblinde børn styrket, og i februar 2020 blev der indgået politisk aftale om nationale test, *jf. s. 162*.⁵

Finanslovsaftalen 2020 gav et løft af hele uddannelsesområdet. Blandt hovedresultaterne på uddannelsesområdet kan nævnes, at omprioriteringsbidraget på uddannelse blev fjernet fra finansåret 2020, og at ”uddannelsesloftet”, dvs. begrænsning af dobbeltuddannelse, bortfaldt fra sommeroptaget 2020; minimumsnormeringer i daginstitutioner, som var et krav fra SF, indfases frem mod 2025 med 500 mio. i 2020 stigende til 1,6 mia. i 2025, men lovkravet træder først i kraft i 2025 – måske lidt overraskende for forældre, der ved folketingsvalget stemte på SF i håbet om flere pædagoger her og nu i lige nøjagtigt *deres* barns institution.⁶

⁵ Se også ”Uddannelseshistorie 2019” s. 174 og s. 183.

⁶ L 1 Forslag til *finanslov for finansåret 2020*. Vedtaget med 111 stemmer for (S, V, DF, RV, SF, EL, KF, ALT og UFG) og 5 imod (NB og LA). Ved en fejl fik Edmund Joensen (SP) ikke afgivet sin stem-

Uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen (S) nedsatte d. 17. april 2020 en ekspertgruppe, som atter skal se på en *ny karakterskala*. Det skete, efter at SF fremsatte forslag om at afskaffe negative karakterer og ”gøre op med nulfejlskulturen i uddannelsessystemet”. Begge uddannelsesministre tilsluttede sig SF’s forslag, med forskningsministerens ord, fordi hun mente, at ”den danske syv-trins-skala blev modsat intentionerne ikke internationalt sammenlignelig ... mens vi i Danmark rullede en karakterskala ud, der passede til ECTS-skalaen, havde flere andre lande forbehold og droppede det. Derfor fik vi i Danmark en karakterskala, som desværre ikke kan sammenlignes med særlig meget, fordi Frankrig, Tyskland og de fleste andre lande ikke har indført en sådan skala”. Kritikken af den meningsløse minuskarakter og de manglende muligheder for at belønne mindre fremskridt og den bemærkelsesværdigt gode præstation har været fremført hyppigt lige siden 7-trinsskalaens indførelse i 2007. En ”mangelskala” blev den kaldt af lærerne i evalueringsrapporten fra januar 2019. Så der er god plads til forbedring. Ekspertgruppen skal ifølge kommissoriet ved udgangen af september 2020 opstille mulige modeller for en ændret karakterskala, der er uden minuskarakterer, tilgodeser en ensartet, valid og reliabel bedømmelse af faglige præstationer, er målrelateret og med mulighed for beregning af karaktergennemsnit, er transparent for den enkelte elev/studerende og ligestiller danske studerende i international sammenhæng. I skrivende stund forventes ekspertgruppens forslag at danne udgangspunkt for et regeringsudspil efteråret 2020, hvor skolens hele evalueringsstruktur skal sam- tænkes, dvs. ikke alene karakterer, men også elevplaner, nationale test, kvalitetsrapport og UPV mv.⁷

Året har også rettet fokus mod *regeringens administrative opbygning*. Pernille Rosenkrantz-Theil var således d. 9. januar 2020 kaldt i samråd af Sophie Løhde (V), fordi hun mente, at det svækkede ministerens nye pressechef Thomas Bro Sæhls troværdighed som politisk neutral embedsmand, at han tidligere bl.a. har været spindoktor for Astrid Krag, da hun var medlem af SF. Debatten om flere af de nye pressechefer, der er blevet ansat i ministerierne efter folketingsvalget var på et tidspunkt ret intens, ikke mindst fordi syv ud af de ni nye chefer på den ene eller an-

me. Fremsat 2.10.2019, 1. behandling 22.10.2019, 2. behandling 19.11.2019 og 3. behandling 19.12.2019. Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse, politiken.dk, information.dk og folkeskolen.dk 3.12.2019. UFG står for ”Uden for grupperne” og omfatter fire tidligere medlemmer af partiet Alternativet: Simon Emil Ammitzbøll-Bille, Uffe Elbæk, Sikandar Sidique og Susanne Zimmer.

⁷ Ekspertgruppens medlemmer er Per Holten-Andersen (tidl. rektor på CBS), formand, Camilla Hutters (KP), Hanne Beermann (UCN), Hanne Leth Andersen (RU), Jesper Arkil (Arkil Holding A/S), Lars Ulriksen (KU), Lene Tanggaard (Designskolen Kolding), Marianne Kvist (Sølvgade Skole), Martin Mejlgård (DGS), Nanna Højlund (Fagbevægelsens Hovedorganisation), Rasmus Holme (LL), René La Cour Sell (De Erhvervsøkonomiske Universitetsuddannelser), Signe Tolstrup Mathiasen (DSF), og Søren Hindsholm (Nørresundby Gymnasium og HF). Berlingske.dk 4.1., Politiken 7.1., 1. sektion s. 8, folkeskolen.dk 17.2. samt ufm.dk og gymnasieskolen.dk 17.4.2020. Se også ”Uddannelseshistorie 2019” s. 173.

den måde før har haft forbindelse til Socialdemokratiet. Således var ikke alene børne- og undervisningsministeren, men også skatteminister Morten Bødskov, klima-, energi- og forsyningsminister Dan Jørgensen samt social- og indenrigsminister Astrid Krag kaldt i samråd af Ole Birk Olesen (LA) om deres pressechefer.⁸

Af organisatoriske ændringer kan nævnes, at UU Danmark pr. 1. januar 2020 som "Enhed for uddannelses- og erhvervsvejledning i kommunerne" under Kommunernes Landsforening (KL) fortsætter UU Danmarks opgaver med uddannelsesvejledning og kommunale ungeindsatser (KUI) for 15-25-årige unge. Desuden er Børne- og Undervisningsministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet gået sammen om at etablere et *Nationalt center for udvikling af matematikundervisning*, som skal dække alle dagtilbud, grundskoler, gymnasier og erhvervsuddannelsesområder i landet. Endelig gik *lex.dk* allerede mandag d. 25. maj 2020 i luften som "en ny platform for autoritativ viden", med et rygstød på 23 mio. på finansloven for perioden 2019-22.⁹

FOLKESKOLEN – REFORMEN DER BLEV VÆK

Den femte og sidste statusrapport for 2014-ordningen viste ikke uventet, at der ikke kunne dokumenteres nogen fremgang i elevernes faglige resultater eller trivsel, men oven i købet tilbagegang i de nationale test, hvor andelen af gode elever var faldet i læsning på alle klassetrin og i matematik i 3. klasse, at andelen af dårlige læsere var steget en smule i både 2., 4. og 6. klasse, mens andelen af dårlige regnere var steget i 3. klasse og ellers uændret; faldet i "gode" læsere og regnere var dobbelt så stort hos børn af kortuddannede som blandt børn af forældre med lang videregående uddannelse. Man konkluderede derfor, at da det hverken var lykkedes at styrke fagligheden eller bryde den negative sociale arv, var de basale vilkår for at nå bedre resultater ikke til stede.

Jorden var gødet efter den lige så triste rapport i 2019 og reaktionen forventelig. KF foreslog således helt at afskaffe den understøttende undervisning og anvende de ca. 3.800 lærerårsværk på faglig undervisning i stedet. Debatten resulterede i folkeskoleforligskredsens aftale af 30. januar 2020 om en generel afkortning af skoledagens længde for elever i indskoling og muligheder for at konvertere understøttende undervisning til anden undervisning. Hvorfor resultaterne af 2014-ændringerne blev så skuffende, kan der reflekteres længe over, og et facit gives ikke. Medvirkende årsager har dog givetvis været, at merundervisningen fra starten ikke måtte koste ekstra, men skulle dækkes af en gratis udvidelse af lærernes undervisningstimetale, så DLF's støtte var til at overse. Også på andre områder var reformen

⁸ Folkeskolen.dk 10.12.2019. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 173.

⁹ Centret for matematikundervisningen er nedsat af Børne- og Undervisningsministeriet i samarbejde med Uddannelses- og Forskningsministeriet. Der er afsat i alt 25 mio. i perioden 2019-23 til etablering og drift af centret, som placeres på DPU, AU Campus Emdrup. Centret samarbejder med KU, AAU, KP og VIA UC. Ufm.dk 6.12.2019. Folkeskolen.dk 25.11.2019. Politiken 2. sektion s. 3 og folkeskolen.dk 25.5.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 174.

underfinansieret. Hertil kom det såkaldte omprioriteringsbidrag, som for kommunerne har betydet en årlig budgetreduktion på 1 %, så der har været mærkbart færre penge at drive skole for, også færre end hvad der kan henføres til periodens elevtalsfald.¹⁰

Sparetiderne fik mange kommuner og skoler til at opfinde "kreative" løsninger, fx hvad angår elevtal; således havde 20 skoler fordelt på 14 kommuner efteråret 2019 klasser med flere end 30 elever, uanset folkeskolelovens loft på 28 elever. Tendensen har længe været mærkbar, så skolelederforeningens søgte at gå den dialogbaserede vej med sit udspil "Skolens udviklingsområder – Dialog, der understøtter læring og kvalitet" med 40 forslag til forbedring af folkeskolen og med fokus på progression og udvikling. Hertil kom, at elevstatistikken for folkeskolen november 2019 viste, at antallet af klasser med 25 elever eller flere var steget med 54 % i perioden 2009-19, hvad der fik SF til at foreslå at sænke max-grænsen fra 28 til 24 elever. Men Pernille Rosenkrantz-Theil besvarede på et samråd januar 2020 et spørgsmål fra Mai Mercado (KF) om sikring af folkeskolelovens klasseloft på 28 elever med, at hun med KL agtede at drøfte indgrebsmuligheder over for kommuner, som "konsekvent vælger ikke at overholde lovgivningen". Resultatet blev et ministerielt notat af 20. februar 2020 med en "trappe" af indgrebsmuligheder af stigende styrke, lige fra at den pågældende kommune bedes om at forklare sagen, til udsendelse af hørdebrev til alle kommuner, aftaler om indsatsområder og indkaldelse til "overholdelsessamtaler".¹¹

De såkaldte *periodearbejdstidsforhandlinger 2020*, dvs. en forhandlingsmulighed mellem de egentlige overenskomstforhandlinger i 2018 og 2021, var tænkt som et dialogbaseret nybrud siden OK13. Oplægget var lærerkommissionens rapport af 16. december 2019, hvis anbefalinger til KL og Lærernes Centralorganisation (LC) fulgte tre hovedspor: en ny arbejdstidsaftale, en styrket lærerprofession og en tydelig lokal skoleledelse. Ved en lukket ekstraordinær kongres d. 5. februar 2020 vedtog DLF som mål for periodeforhandlingerne, at de på alle niveauer skulle sik-

¹⁰ VIVE's slutrapport af 17.1.2020 *Elevernes læring, trivsel og oplevelser af undervisningen i folkeskolen. En evaluering af udviklingen i reformårene 2014-2018* er udarbejdet af Chantal Pohl Nielsen, Vibeke Myrup Jensen, Mikkel Giver Kjer & Kasper Merling Arendt. Data er indsamlet i perioden 2014 til 2018. Den består af spørgeskemabesvarelser fra omkring 10.800 lærere, 2.300 pædagoger og 1.500 skoleledere samt registerdata fra Danmarks Statistik og fra over 400.000 elever. Ifølge Arbejdernes Erhvervsråd (AE) faldt udgifterne til folkeskolen 2015-19 med 1,2 mia. Politiken.dk 28.11.2019, jyllands-posten.dk og folkeskolen.dk 25.11.2019; folkeskolen.dk 8.1. og 17.2.2020 og Politiken 18.2.2020, 1. sektion s. 8. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 177.

¹¹ Rapporten *Kortlægning af skoledagens længde*, der er er gennemført af Epinion på vegne af Børne- og Undervisningsministeriet, er baseret på oplysninger fra i alt 759 folkeskoler, svarende til 72 % af alle landets folkeskoler. Det er femte år i træk, at kortlægningen gennemføres. Ligesom i de foregående fire år er dataindsamlingen i 2019 gennemført i uge 35. Skolelederforeningen.dk 5.12., uvm.dk 12.12., politiken.dk og folkeskolen.dk 27.11. og Politikens leder 30.11.2019; folkeskolen.dk 2.1., 29.1. og 20.3.2020.

re et aftalebaseret forpligtende samarbejde: mellem KL og LC, mellem kommune og lærerkreds samt mellem ledelse og TR på den enkelte skole, så der kunne skabes sammenhæng mellem tid og opgaver og øget gennemsigtighed i arbejdstilrettelæggelsen. En måned efter, d. 5. marts 2020, påbegyndtes forhandlingerne mellem Michael Ziegler, KL's formand for Løn- og Personaleudvalget og borgmester i Høj-Tastrup Kommune, og Anders Bondo Christensen, formand for DLF. Parterne havde håbet inden udgangen af april at kunne nå et forhandlingsresultat, som i givet fald skulle til urafstemning i DLF og godkendes i KL's bestyrelse, så den kunne træde i kraft allerede august 2020. Deadline for forhandlingerne var sat til 27. april, men så kom coronakrisen, og fristen blev udskudt, først til 24. maj, senere til 4. juni og herefter udsat på ny uden deadline. Forhandlingerne fortsatte imidlertid – i feriestilhed og på højtryk – for at nå frem til et nyt fælles udgangspunkt før OK21-forhandlingerne. Umiddelbart efter sommerferien forelå så et forhandlingsresultat til godkendelse i begge organisationer. I tilslutning hertil meddelte Anders Bondo Christensen, at han gik af efter 18 år som formand for DLF. Ved kongressen ultimo september 2020 valgtes hans efterfølger Gordon Ørskov Madsen, tidligere kredsformand i Aarhus og formand for DLF's overenskomstudvalg. Aftalen medfører et tæt samarbejde mellem leder og tillidsrepræsentant om skoleårets planlægning, bl.a. ved at lederen udarbejder en såkaldt skoleplan som grundlag for dialog med lærergruppen, og et øget fokus på lærernes forberedelsestid. Det er glædeligt, at KL og LC endelig kunne lande en aftale, for folkeskolen har brug for et mere tillidsbaseret samarbejdsclima, så fokus kan rettes mod udvikling og fælles bestræbelser for at skabe en bedre folkeskole. I skrivende stund ser det ud til, at der er sat et foreløbigt punktum for folkeskolens syv magre år!¹²

Forskellige signaler for eksamener og test

I dette coronaår blev der, som indledningsvis omtalt, *ingen afgangseksamener* for årets 9. og 10. klasseelever, men blot førnævnte skriftlige øveprøver, som blev gennemført to gange i uge 22 og 23; elevernes årskarakterer blev overført som prøvekarakterer og givet efter faglærerens skøn. Folkeskolens afgangseksamener, der blev besluttet i VLAK-regeringens tid og gennemført første gang i 2019, har dermed kun været afholdt en enkelt gang. I 2020 vendte man så igen tilbage til afsluttende

¹² Lærerkommissionen, der blev nedsat af KL og LC ved overenskomstforhandlingerne i 2018, arbejdede august 2018-december 2019 og har afholdt i alt 16 kommissionsmøder. Medlemmer: Formand Per B. Christensen, lærer David Møller, Store Heddinge Skole, Stevns Kommune, lærer Lars Søtoft Buur Holmboe, Mølholmskolen, Vejle Kommune, uddannelseschef Ulla Riisbjerg Thomsen, Vejle Kommune, skolechef Flemming Skaarup, Horsens Kommune, professor Lotte Bøgh Andersen, Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet, og forskningschef Andreas Rasch-Christensen, VIA University College, samt højesteretsdommer Lars Hjortnæs. KL.dk og folkeskolen.dk 16.12.2019. Folkeskolen.dk 5.3., kl.dk og folkeskolen.dk 22.4. og folkeskolen.dk 20.5. og 4.6.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2018" s. 136-139 og "Uddannelseshistorie 2019" s. 177-178, hvor note 13 rummer referencer til omtale i foregående årbøger.

prøver – om prøver, som man angiveligt ikke må kunne dumpe til, så har et mere formativt sigte end eksamener, kan diskuteres, og om prøvernes tilbagevenden bliver af længere varighed er p.t. ligeledes uafklaret.¹³

Mange havde fået indtryk af, at den nye regering snarest ville afskaffe de omstridte *nationale test* eller i hvert fald sætte dem i bero, men sådan gik det ikke helt. Efter at VIVE's evalueringsrapport primo februar 2020 havde påpeget en betydelig usikkerhed om testresultaterne på elevniveau, understregede Pernille Rosenkrantz-Theil ved forligskredsens møde 7. februar 2020, at de nationale test skulle erstattes af andre test og ikke af ingenting. Ved kredsens møde 21. februar 2020 blev det aftalt, at testene i forsommeren 2020 skulle være frivillige for de fleste skoler, men ikke for de 20 % ringest præsterende skoler ved 9.-klasseeksamenerne i dansk og matematik samt for stikprøvekontrollskoler, også selv om kritikere fandt, at testene dermed blev "en slags statens hammer, der kun påtvinges skoler, der præsterer dårligt". Aftalen blev udmøntet med L 126, som blev hastebehandlet med høringsudsendelse så sent som ved fremsættelsen, idet VIVE's evalueringsrapport først forelå tre uger før testperiodens start d. 1. marts 2020. Det fremgik klart af lovforslagets 1. behandling, at det havde været svært for forligspartierne at nå frem til et fælles kompromis. Således udtalte Naser Khader (KF), at "som Konservative ønsker vi at bevare den del af styringsredskabet, som er nyttigt og værdifuldt. Derfor var det ikke en mulighed for os at sætte de nationale test på pause i en årrække ... det er ingen hemmelighed, at alle partier har måttet strække sig langt, og at ingen fik den overgangsordning, de hundrede procent gik efter". Også Mette Thiesen (NB), mente, at forslaget var "et skridt i den rigtige retning, men man burde afskaffe dem (red.: testene) helt ... i alt for mange år har man centraliseret magten over danske skoler på Christiansborg, og sidst kulminerede det i det gedigne makværk, man kaldte folkeskolereformen. Selv såkaldt borgerlige partier stemte for, og det var skammeligt"; og hun glædede sig over "at kunne stå på denne fine talerstol og sige det, som jeg har sagt i alle mine år som lærer: Drop den forfejlede folkeskolereform, drop den forfejlede inklusionsreform, og giv folkets skole tilbage til folket". De nationale test gennemføres fra skoleåret 2020-21 igen i fuld skala, dog i en justeret form, idet mulighederne for at forbedre testenes reliabilitet skal undersøges nærmere. Et nyt testsystem forventes klart i 2022.¹⁴

¹³ Undersøgelse hos "Folkeskolens lærerpanel" udført af A&B Analyse ved coronanedlukningens begyndelse. Folkeskolen.dk 1.4., 14.4. og 13.5.2020.

¹⁴ L 126 Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (*Gennemførelse af nationale test i skoleåret 2019-20*). Enstemmig vedtaget med 96 stemmer for. Fremsat 27.2.2020, 1. behandling 10.3.2020, 2. og 3. behandling 24.3.2020. Lov nr. 333 af 30.3.2020, og ophævet igen pr. 31.7.2020. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) sammenfattede med rapporten af 6.2.2020 "Evalueringen af de nationale test – Tværgående evalueringsrapport" alle resultater fra de fem tidligere delrapporter. Uvm.dk 21.2.2020, politiken.dk 21.2.2020 og folkeskolen.dk 6.2., 24.2. og 28.5.2020.

Før coronaen satte ind, bragte efteråret de sædvanlige internationale komparative testresultater fra PIRLS 2016 og PISA 2018. De danske 4. klasseelever gik i *PIRLS 2016* lidt tilbage i forhold til PIRLS 2011 med 11 % svage læsere, som ved skærm-læsning er udfordret af, at deres koncentration primært er rettet mod afkodning frem for sammenhængsforståelse; ifølge professor Jeppe Bundsgaard, AU Campus Emdrup, kan digitale medier påvirke børns læsekompetencer negativt bl.a. ved hyppige afbrydelser af annoncer og andre distraherende elementer. Kort efter fulgte præsentationen af resultaterne ved *PISA 2018*, hvoraf knap 60 % af populationen er folkeskoleelever, mens resten fordeler sig på frie grundskoler, efterskoler, ungdomsuddannelser eller specialtilbud. Blandt resultaterne kan nævnes, at piger generelt læser bedre end drenge og på niveau med OECD-gennemsnittet. Drenge har tidligere haft bedre resultater end piger i både matematik og naturfag, men også her er forskellen mindsket, så i 2018 er drenges og pigers resultater for første gang nogenlunde ens. Ikke overraskende har elever med svag socioøkonomisk baggrund markant dårligere resultater og 15-årige med indvandrerbaggrund markant lavere læsekompetencer end resten af populationen.¹⁵

Coronatiden gav anledning til nogen signalforvirring, ikke mindst fordi de afsluttende eksamener blev aflyst og de nationale test opretholdt for en gruppe elever. Lokalt gav det både bøv, usikkerhed og kreative ideer – nogle gange så kreative, at ministeriet måtte minde visse kommuner om, at det ligger uden for kommunalbestyrelsens kompetence at fritage skoler fra de obligatoriske nationale test.¹⁶

Fraværsbekæmpelse og underretninger

Elevfravær har været og er stadig en udfordring for uddannelsessystemet lige siden, hvad der er blevet kaldt folkeskolens fødsel i 1814, selvom ordet "folkeskolen" i officiel sammenhæng første gang er nævnt i "Lov Nr. 37 af 30te Marts 1894 om Seminarier og Prøver for Lærere og Lærerinder i Folkeskolen m.m.". Med den såkaldte ghettopakke fra 2019 blev der fastsat en række indgrebsredskaber, så forældre fra august 2019 kunne *trækkes i børnechecken*, hvis deres barn ikke var tilmeldt en dag-

¹⁵ Rapporten *En international undersøgelse om læsning af informerende onlinetekster i 4. klasse, ePIRLS 2016* af Jan Mejding og Katja Neubert er publiceret af Aarhus Universitetsforlag 2019. PIRLS planlægges og styres af IEA (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement). I Statistikbanken, Danmarks Statistik, opgøres befolkningens uddannelsesaktivitet fordelt på alder hvert år i oktober. PISA (Programme for International Student Assessment) er en international undersøgelse af 15-åriges kompetencer inden for læsning, matematik og naturfag, etableret i et samarbejde mellem 80 OECD-medlems- og partnerlande. PISA-undersøgelser er gennemført hvert tredje år siden år 2000. Danmark har deltaget i alle syv runder; PISA 2018, der har læsning som hovedtema, er i Danmark gennemført af et konsortium bestående af VIVE, Aarhus Universitet (DPU) og Danmarks Statistik med i alt 7.657 unge fordelt på 344 uddannelsesinstitutioner. Nyheder fra DPU og Politikens forside 29.10.2019, folkeskolen.dk 21.11 og 2.12.2019 og Børne- og Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 3.12.2019 og folkeskolen.dk 11.6.2020.

¹⁶ Politiken 28.5.2020, 1. sektion s.27.

institution eller havde mere end 15 % ulovligt fravær i skolen. Der var dog dispensationsmulighed for kommuner i en vanskelig situation, men allerede efter et år blev muligheden sløffet med vedtagelsen af L 163. Ved lovforslagets 1. behandling mente Ellen Trane Nørby (V), at regeringen havde ”strøet om sig med dispensationer fra ghettopakken bestemmelser – og også givet nogle meget lange dispensationer på op til 10 år”, idet der var givet dispensationer til 45 institutioner med plads til i alt 2775 børn. Pernille Rosenkrantz-Theil svarede hertil, at hvis man havde valgt *ikke* at dispensere, ville det have været i strid med den forvaltningsretlige grund-sætning om forbud mod at ”sætte skøn under regel”. Hun mente dog, at praksis nu var bragt så vidt, at lovens intentioner kunne gennemføres som tænkt, så der ikke var behov for yderligere dispensationer.

De afgivne dispensationer har måske været medvirkende til, at omfanget af ghet-tolovgivningens konsekvenser forekommer mere begrænsede end forudset ved sidste års lovbehandling – også selvom ministeriet i sin vejledning om *fraværsre-gistrering* ultimo oktober 2019 præciserede, at fravær for elever i 7.-10. klasse bør noteres både ved skoledagens start og afslutning og eventuelt også midt på dagen for at ramme ”halvdagsfravær”. Det var forventet, at bestemmelserne ville føre til en del klagesager. Ifølge et høringsvar fra den Sociale Ankestyrelse til Social- og Indenrigsministeriet forventede man ved lovbehandlingen mere end 41.000 kla-gesager over fraværsbetinget træk i børnechecken, og at det i sagsbehandlingstid ville koste ca. 159 mio., mens Børne- og Undervisningsministeriet anslog, at de ad-ministrative sagsbehandlingsudgifter for stat og kommuner ville beløbe sig til i alt 289 mio. frem til 2022, hvorimod den forventede reduktion af børnepenge kun vil-le indbringe 105 mio. Men sådan kom det ikke helt til at gå, hverken med opfyldelse af lovens intentioner eller antal klagesager. De estimerede ca. 500 småbørn årligt i det 25 timers obligatoriske læringstilbud viste sig ifølge fagbladet Børn&Unge fire måneder efter start at resultere i blot otte indskrevne småbørn. Vedrørende ulov-ligt skolefravær var Næstved Kommune tidligt ude med børnecheck-træk for første kvartal 2020 hos 22 ud af 32 familier – i øvrigt ca. lige mange af etnisk dansk som af anden herkomst – og heraf var langt de fleste allerede kendt i socialsystemet i forve-jen. Tilsvarende erfaringer kendes fra bl.a. Aarhus, Odense og Horsens.¹⁷

Foråret 2020 var antallet af *underretninger om børns mistrivsel* til gengæld ste-get til bekymrende højder. Det skyldtes ifølge Claus Hjortdal bl.a. skærpselsen i 2013

¹⁷ L 163 Forslag til lov om ændring af dagtilbudsloven. (*Ophævelse af adgang til dispensation fra regler om bedre fordeling i daginstitutioner*). Vedtaget med 57 (S, V, KF og LA) stemmer for og 38 imod (DF, RV, SF, EL, NB, ALT, Simon Emil Ammitzbøll-Bille (UFG) og Sikandar Siddique (UFG)), stemmer imod. Fremsat 31.3.2020, 1. behandling 30.4.2020, 2. behandling 16.6.2020 og 3. be-handling 18.6.2020. Lov nr. 1004 af 26.6.2020. Lovforslaget byggede på forlig af 28.5.2018 mel-lem den daværende VLAK- regering, S, RV og SF. Se også ”Uddannelseshistorie 2019” s.180-182. Undervisningsministeriets vejledning af 29.10.2019 ”Sådan er de nye regler om fravær i grund-skolen”. Folkeskolen.dk 28. og 30.10. og 14.11.2019 og Politiken 31.10.2019 1. sektion s. 2, Kri-steligt-dagblad.dk 29.11.2019, folkeskolen.dk 14.1., 16.1., 22.1. og 16.3.2020.

for undladelse af indberetning, så en skoleleder kan idømmes op til fire måneders og efter ghettopakken et års fængsel, og han advarede mod, at "fordi man er bange for konsekvenserne, ser vi en masse underretninger, som måske slet ikke er nødvendige". Antallet nåede i 2018 således op på 127.200 underretninger om 75.000 børn og unge. Det er en firedobling på tre år og svarer til 348 underretninger om dagen. Med flere indberetninger bliver flere børn forhåbentlig hjulpet. Samtidig bliver flere hjem berørt, og flere forældre kommer – mere eller mindre berettiget – under mistanke.¹⁸

Langt de fleste kommuner har de seneste år oplevet, at pengene ikke slår til på *specialundervisningsområdet*. 75 kommuner har således overskredet specialundervisningsbudgettet i de seneste fire år og måttet finansiere merforbruget inden for skoleområdets samlede ramme. Midlerne udlægges derfor i stigende grad til de enkelte skoler, som får ansvar for at afholde udgifterne inden for egen budgetramme, hvilket næppe letter skolens muligheder for at undgå at spænde inklusionsbuen til det yderste. De kommunale udgifter til specialundervisning for de knap 30.000 børn i specialklasser og på specialskoler er stadig stigende og udgjorde i 2019 på landsplan 8,2 mia., svarende til 18,1 % af kommunernes samlede udgifter til folkeskolen. At specialundervisningsbehov ikke blot forsvinder i en inklusionstid, ses også af, hvor problemfyldt det er for elever fra specialklasser at komme videre i uddannelsessystemet efter grundskolen. Således var 55 % af de elever, der i 2013 gik i 9. klasse i et specialtilbud, fire år senere hverken tilmeldt eller havde gennemført en ungdomsuddannelse. Kun 8 % havde afsluttet en ungdomsuddannelse, mens 19 % var i gang og 18 % gik på stu.¹⁹

Som et led i debatten om at *overflytte 10. klasse fra folkeskolen til ungdomsuddannelserne* offentliggjorde EVA d. 20. maj 2020 en undersøgelse af elevernes oplevelse af 10. klasse. Den supplerer hermed instituttets effektundersøgelse af kommunale 10. klasser fra 2016, hvor man ikke kunne påvise en effekt med hensyn til påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Af den nye undersøgelse fremgår imidlertid, at 87 % af eleverne oplever, at 10. klasse helt eller delvist har levet op til deres forventninger om et både fagligt, personligt og socialt løft. De har fået bedre prøvekarakterer i både skriftlig dansk og skriftlig matematik og øget faglig selvtillid, og de synes selv, at de mestrer mere, er blevet mere modne og udadvendte, kan udvise større empati og tolerance over for andre og er blevet mere afklaret om eget uddannelsesvalg. Udsagnene underbygges af, at 28 % af elever-

¹⁸ Politiken 5.5.2020 1. sektion s. 8.

¹⁹ En undersøgelse, foretaget af Index100 på opdrag af Social- og Indenrigsministeriets såkaldte Benchmarkingenhed, bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt 91 kommunale skolechefer. Momentums analyse viser, at i 2013 havde 55 % af eleverne i specialtilbud en psykiatrisk diagnose, mens andelen i 2019 var steget til 66 %. Samtidig er andelen af elever, der skifter fra en specialklasse til en almen folkeskoleklasse, faldet fra 9,5 % i 2013 til 3,7 % i 2019. Kl.dk 30.1. og folkeskolen.dk 26.2.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2015" s. 124-125 og "Uddannelseshistorie 2016" s. 217.

ne uden for efterskolerne, hvis Uddannelsesparathedsvurdering (UPV) i 9. klasse ikke var positiv, i løbet af 10. klasse blev erklæret uddannelsesparate. Undersøgelsen understreger dermed betydningen af at bevare 10. kl. som et selvstændigt uddannelses tilbud.²⁰

For folkeskolen som for alle andre uddannelsesniveauer har skoleåret 2019-20 været et mærkværdigt år, hvor spørgsmål og udfordringer har stået i kø. Det har været i modvind og op ad bakke for skolens ansatte at skulle få enderne til at nå sammen. At det i vidt omfang er lykkedes at løse den kæmpeudfordring, som coronakrisen udgjorde, vidner om en stærk folkeskole og en medarbejderskare, som både kan og vil gøre en særlig indsats, når det kræves.

DE FRIE SKOLER MED UÆNDRET KOBLINGSPROCENT

Den frie skolesektor var i store træk underlagt samme coronarestriktioner som folkeskolen, men sektorens kostskoleformer var dog hårdere ramt, fordi eleverne måtte hjemsendes i længere perioder, fx på efterskolerne, som ellers er i fortsat vækst, så i 2018 gik hele 54 % af alle 10.-klasseelever på efterskole. De særlige problemer blev afhjulpet af en økonomisk hjælpepakke bl.a. til nedsættelse af forældrebetaling, til fripladstilskud og til støtte til skoler med mange udmeldelser i resten af skoleåret 2019-20.²¹

I øvrigt var sektoren præget af tilbagevendende *tilskudsproblemer*. Ved finanslovsforhandlingerne efteråret 2019 lagde regeringen således op til at skære 300 mio. på de frie grundskoler ved at nedsætte koblingsprocenten fra 76 % til 71 %, men forslaget blev taget af bordet igen på grund af manglende politisk opbakning, jf. bl.a. B 1 fremsat af LA om at fastholde koblingsprocenten på det eksisterende niveau. Mange i sektoren trak vejret lettet, da resultatet stod klart. Et andet tilbagevendende politisk diskussionspunkt er en begrænsning af statsstøtten til muslimske friskoler. Det foreslog Socialdemokratiet allerede i 2017, men en afklaring af det juridiske grundlag i forhold til Menneskerettighedskonventionen og Grundloven er i skrivende stund endnu ikke på plads. Pernille Rosenkrantz-Theil forventede dog at fremsætte forslag herom i folketingssamlingen 2020-21, så LA's beslutningsfor-

²⁰ EVA's rapport af 20.5.2020 *Elevernes syn på 10. klasse. Unges vej mod ungdomsuddannelse* er en del af en større forløbsundersøgelse – Unges veje mod ungdomsuddannelse - som følger de unge gennem en årrække i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Undersøgelsen, der sætter fokus på elevernes egne oplevelser af året i 10. klasse, omfatter 10. skoleår på efterskoler, 10.-klassecentre og øvrige institutioner med 10. klassetilbud. EVA's hjemmeside og skolelederforeningen.dk 20.5.2020.

²¹ Hjælpepakken omfattede til nedsættelse af forældre- og deltagerbetaling et ekstra tilskud på 1.000 kr. pr. uge per elev fra 1. april, en pulje på 60 mio. kr. til kompensation for udmeldelser frem mod sommerferien 2020, en pulje på 170 mio. kr. til at kompensere for et eventuelt faldende elevtal i skoleåret 2020-21, en fripladspakke på 50 mio. kr. i 2020 øremærket til nedsættelse af deltagerbetaling på fri- og privatskoler, efterskoler og frie fagskoler; desuden blev minimumskrav til elevbetaling for efterskoler og frie fagskoler annulleret for kalenderåret 2020. Folkeskolen.dk 9.12.2019, uvm.dk 1.4. og 15.5.2020.

slag B 32 om at fremskynde processen til indeværende samling fandt derfor ikke støtte.²²

I dette år blev der med fremsættelsen af L 139 om *inddragelse af elever før udskrivning* taget skridt til at sikre de 120.000 elever i de frie grundskoler og i de private gymnasiale uddannelse retten til at blive hørt, før skolen udskriver dem. Det fremgik af ministerens fremsættelsestale, at med forslaget skal elevens perspektiv og synspunkter indgå i grundlaget for skolens beslutning om udskrivning – en retlighed, som folkeskoleelever allerede har efter forvaltningsloven. De frie grundskoler skal herefter kunne dokumentere, at eleven er blevet hørt før udskrivning, og hvis det ikke er sket, da hvorfor en inddragelse ikke har været mulig. Initiativet har været længe undervejs og er en opfølgning på EVA's undersøgelser heraf, hvoraf den seneste fra 2019 viser, at i knap fire ud af ti sager i skoleåret 2017-18 blev elever på de frie grundskoler ikke inddraget i det forløb, der endte med, at skolen udskrev dem. I erkendelse af problemet udsendte den tidligere undervisningsminister Merete Riisager i 2017 en vejledning herom, men det øgede kun andelen af inddragne elever fra 56 % til 63 % siden da. Institut for Menneskerettigheder har tidligere kritiseret den manglende lovgivning på det frie skoleområde for især at diskriminere elever med psykiske eller sociale vanskeligheder, fx ADHD, som ifølge EVA er årsag til en tredjedel af tvangsudskrivningerne. Lovforslaget forventes færdigbehandlet i folketingssamlingen 2020-21.²³

Dansk skole er i stigende grad *opdelt efter forældreindkomst*. Andelen af højindkomst-familier, der sender deres børn i en fri grundskole og fravælger folkeskolen, er i den seneste tiårsperiode steget fra 17 % til 25 %. På tilsvarende vis er det 10 % af elever fra lavindkomstgruppen, som kommer i specialtilbud, mens det kun er 3,3 % af elever fra højindkomstgruppen. Den stigende segregeringsgrad, især i indskolingsårgangene, følges med opmærksomhed i bl.a. KL.²⁴

²² B 1 Forslag til folketingsbeslutning om at *fastholde koblingsprocenten på det nuværende niveau*. Fremsat 2.10.2019 af Henrik Dahl (LA) og Alex Vanopslagh (LA) og 1. behandlet og henvist til udvalg 21.1.2020. Berlingske.dk 5.11.2019. B 32 Forslag til folketingsbeslutning om at *afskære statsstøtte til visse friskoler, hvor over halvdelen af eleverne har udenlandsk baggrund*. Fremsat 13.11.2019 af Alex Ahrendtsen (DF), René Christensen (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF) og Peter Skaarup (DF), Pernille Vermund (NB), 1. behandling 20.5.2020 og forkastet ved 2. behandling 18.6.2020 med 11 stemmer for (DF og NB), og 84 imod (S, V, RV, SF, EL, KF, LA, ALT, Simon Emil Ammitzbøll-Bille (UFG) og Sikandar Siddique (UFG). Folkeskolen.dk 10.2.2020.

²³ L 139 Forslag til lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler m.v., lov om efterskoler og frie fagskoler og lov om *private institutioner for gymnasiale uddannelser. (Inddragelse af elever i forbindelse med udskrivning)*. Fremsat 17.3.2020 og sendt i udvalg, men ikke viderebehandlet på grund af covid-19. Forslaget udmønter en aftale fra november 2019 mellem regeringen (S) og RV, SF, EL og ALT. Rapporten "Udskrivning af elever på frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler" fra 2019 er udarbejdet af EVA for Undervisningsministeriet; projektleder Mikkel Bergqvist. Information.dk 19.10.2019.

²⁴ Kl.dk 3.2.2020.

Den frie skoleverden var i øvrigt ikke ganske tilfreds med, at børne- og undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil i det forløbne år havde for travlt til at lade sig interviewe af sektorens medier, fx fagbladet "Frie Skoler". Af årets organisatoriske ændringer kan nævnes, at Lilleskolernes Sammenslutning med ca. 50 lilleskoler igen er gået solo og udtrådt af Dansk Friskoleforening, som de har været dobbeltorganiseret med i perioden 2015-19.²⁵

UNGDOMSUDDANNELSERNE NÆRMER SIG HINANDEN

At en tilnærmelse mellem de gymnasiale og de erhvervsfaglige ungdomsuddannelser er på vej, fremgik bl.a. af Pernille Rosenkrantz-Theils formålssammenfatning ved 1. behandling af L 59: "Summa summarum er, at der er et fælles ønske om, at vi skal skabe mere faglært arbejdskraft, for det, vi står over for, er jo i virkeligheden tre ting: punkt 1, at vi mangler faglært arbejdskraft, punkt 2, at vi mangler, at der er erhvervsuddannelser til stede i alle afkroge af Danmark, og det afspejler så punkt 3, at der stadig væk er for stor en gruppe, der enten slet ikke får en uddannelse eller tager en gymnasial uddannelse, men lige så godt kunne have taget en faglig uddannelse, nu vi mangler faglært arbejdskraft. Det er det, vi forsøger at adressere med den her aftale, og det kommer vi til at drøfte meget mere med hinanden i de år, der kommer". Med forslaget gennemførte man foruden det meget væsentlige henvisningstaxameter, der i et vist omfang kompenserer en afgivende institution økonomisk ved elevens skift til anden ungdomsuddannelse undervejs i uddannelsesforløbet, også en række mindre justeringer af bl.a. optagelsesbestemmelserne på erhvervsuddannelserne. Ikke uden grund blev L 59 kaldt "en pose blandede bolsjer" af Jens Joel (S), et "alt godt fra havet-lovforslag" af Marie Krarup (DF) og "et sammensurium" af Mette Thiesen (NB).

Under debatten kunne Ellen Trane Nørby (V) tilslutte sig en bedre geografisk dækning af erhvervsuddannelserne, hvor grundforløb også kan udbydes på gymnasier mv. i en "situation, hvor vi kommer til at mangle omkring 60.000 faglærte medarbejdere over de kommende år". Henvisningstaxameteret fandt hun også vigtigt til modvirken af institutioners økonomitænkning. Marie Krarup (DF) var enig, men især glad for den tredje del af L 59 om, at oldtidskundskab også skal være obligatorisk på private gymnasier, fordi faget "bærer så meget almindelse i sig". Ene- ste kritiske røst var Jakob Sølvhøj (EL), som fokuserede på høringssvarenes bekymring over, at henvisningstaxameteret ikke var gensidigt, men ensidigt understøtter omvalg fra gymnasiet til erhvervsuddannelserne, og han tilsluttede sig fagbevægelsens skepsis over for, om gymnasierne vil kunne leve op til erhvervsuddannelsernes faglige kvalitetskrav og praktikpladsopsøgende arbejde. Han efterlyste derfor andre samarbejdsmodeller, dels erhvervsskolerne imellem, dels mellem erhvervsskoler og gymnasier.²⁶

²⁵ Fagbladet Frie Skoler nr. 6, juni 2020, s. 42 og 46.

²⁶ L 59 Forslag til lov om ændring af lov om institutioner for almen- og gymnasiale uddannelser og al-

På vej mod en ny struktur i ungdomsuddannelserne

I samme retning pegede KL's debatoplæg om med udspillet "*Ungdomsuddannelser – nye veje til en sammenhængende struktur*"; se de seks anbefalinger i bilag 2. I oplægget foreslog KL også øget fleksibilitet med hensyn til institutionstyper og taxameterstyring, der kunne understøtte et samarbejde på tværs af uddannelser og skabe bedre mulighed for fusioner og campusdannelser med tættere kontakt mellem ungdomsuddannelsesinstitutioner og kommuner, bl.a. for at øge tilgangen til velfærdsuddannelserne og sikre flere faglærte.

Forslaget fik en blandet modtagelse. Mest kontroversielt for organisationerne på området var forslaget om én fælles indgang til ungdomsuddannelserne i form af et seksmåneders grundforløb med både praktiske og boglige fag. Birgitte Vedersø, formand for Danske Gymnasier, fandt således, at KL's udspil havde "spændende takter", men hun var "lodret uenig i forslaget om én fælles indgang". Til gengæld fandt Pernille Rosenkrantz-Theil det "ret befriende, at KL slår dørene op på den her måde til, at vi tager en mere grundlæggende drøftelse med hinanden".²⁷

Sidst i juli 2020 fulgte undervisningsordførerne for regeringens støttepartier RV og SF op med et forslag om at *forlænge undervisningspligten fra 10 til 12 år*. Anne Sophie Callesen (RV) mente således, at "alle unge skal være i gang med et skoleforløb, et uddannelsesforløb eller et vekselforløb mellem arbejde og uddannelse. Der er ikke nogen, der må blive tabt", og det blev bakket op af Jacob Mark (SF). Jens Joel (S) var dog ikke overbevist om, at to års øget undervisningspligt er det rette greb, for "vi skal jo også sikre, at der faktisk er en relevant skole, som er attraktiv for de unge og giver dem de rigtige redskaber – også for den gruppe af unge, som i dag ikke får en uddannelse. Og der vil vi starte med at tage fat".²⁸

Set i det lange perspektiv er retningen således tydelig: Ungdomsuddannelserne bøjes mod hinanden. Også selvom samordningsambitioner er set før, jf. Højby-skitzen fra 1973 om en 12-årig grundlæggende skole- og erhvervsuddannelse for alle. Knud Heinesen (S), der var undervisningsminister 1971-73, havde nedsat en mi-

men voksenuddannelse mv., lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse, lov om private institutioner for gymnasiale uddannelser, lov om de gymnasiale uddannelser, lov om erhvervsuddannelser og lov om kommunal indsats for unge under 25 år. (Ny udbudsmulighed på gymnasier, nyt henvisningstaxameter, afskaffelse af muligheden for at udskifte oldtidkundskab med andre fag på uddannelsen til almen studentereksamen på private gymnasier, optag på adgangskurser og grundforløb plus og sammensætning af Rådet for de Grundlæggende Erhvervsrettede Uddannelser). Vedtaget med 106 (S, V, DF, RV, SF, KF, ALT, NB og LA) og 8 (EL) imod. Fremsat 13.11.2019, 1. behandling 19.11.2019, 2. behandling 17.12.2019 og 3. behandling 19.12.2019, Lov nr. 1561 af 27.12.2019. Loven realiserer aftale af 26.4.2019 mellem VLAK-regeringen, S, RV og SF; henvisningstaxameteret, der udløses til den afgivende institution ved omvalg fra gymnasium til erhvervsuddannelse og med direkte overgang fra den afbrudte gymnasiale uddannelse, svarer til 25 % af det taxametertilskud, institutionen ville have fået, hvis eleven var fortsat her. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 192.

²⁷ Kl.dk og Politiken.dk 16.12.2019 og gymnasieskolen.dk 17.12.2019.

²⁸ Dr.dk 26.7. og folkeskolen.dk 29.7.2020.

nisteriel arbejdsgruppe under ledelse af Sigurd Højby (1902-97), der var undervisningsdirektør for gymnasieafdelingen 1963-71 – en tid, hvor gymnasieskolen overgik fra at være eliteskole til bred ungdomsuddannelse med bl.a. oprettelsen af hf i 1967. Skitsen gik ud på, at gymnasiet, hf, de erhvervsfaglige forsøgsuddannelser samt social- og sundhedsfaglige ungdomsuddannelser (i dag sosu) skulle sammenlægges i en treårig ungdomsuddannelse efter folkeskolens 9. klasse og med tre faggrupper: fællesfag, retningsfag og tilvalgsfag, og målet var at skabe fleksibilitet, fælles referenceramme og et højt kompetenceniveau. Knud Heinesen promoverede konceptet, men da regeringsmagten skiftede, og Tove Nielsen (V) tog over, var der ikke mere politisk medvind. Højbyskitsen blev udarbejdet, samtidig med at man i Sverige i 1971 samlede alle ungdomsuddannelser i et gymnasium med p.t. 17 programmer, heraf 15 erhvervsrettede.

Den aktuelle strukturdebats deltagere varsler med diverse udtalelser, hvad man kunne kalde en nyere uddannelsespolitisk klassiker. Med tanke på fx de seneste års tiltagende skolepraktik og sammenlægninger af gymnasiale institutioner er den aktuelle uddannelsespolitiske situation i dag måske ændret så meget, at tiden nu er inde til at tænke i ny struktur?²⁹

Styr på elevfordelingen?

Coronakrisen påvirkede i 2020 ikke mærkbart ansøgstallet til stx, som med 29.596 ansøgere var på niveau med året før, heller ikke *den skæve elevfordeling*, hvor populære storbyinstitutioner tiltrækker elever fra andre områder, fx tyndtbefolkede egne, hvor visse gymnasier er truet på eksistensen, jf. et tydeligt elevtalsfald i Region Syddanmark og i Region Sjælland og et stigende elevtal i Region Hovedstaden. Polariseringen er gennem flere år øget og er også resulteret i, at flere gymnasier har fået en stor andel elever med anden etnisk herkomst end dansk, mens etnisk danske elever søger væk fra disse gymnasier, selvom de ligger i deres lokalområde.

Et middel imod elevpolarisering kan være en stram kapacitetsstyring, herunder begrænsninger for profilgymnasier, der kan rekruttere bredere end andre gymnasier. Således fik Rysensteen Gymnasium efteråret 2019 afslag på deres ansøgning om fortsat at være profilgymnasium. Endnu et virkemiddel blev realiseret med L 61, hvor fordelingsudvalgene fik kompetence til i 2020 at fastsætte lokale elevfordelingsregler, også for eux; loven søges i skrivende stund forlænget med et år. Solnedgangsklausulen om lovens udløb efter 2020 blev ved 1. behandlingen begrundet af ministeren med, at længerevarende lovgivning ikke kunne nås før elevfordelingen foråret 2020, så det handlede om at "få sat en prop i hullet, så vi ikke risikerer, at nogle gymnasier knækker nakken, inden vi får fundet en løsning af mere permanent karakter" – en mulig forlængelse af nødløsningen med endnu et år tyder på, at forhandlingerne herom kan blive komplicerede. Alligevel gav problemfeltet april 2020 anledning til et § 20 spørgsmål fra Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) om elev-

²⁹ Se *Kvalitetens vogter – statens tilsyn med gymnasieskolerne 1848-1998* s. 318-327 (1998).

fordelingen i Skanderborg og Aarhus, hvor løsningen blev en let opjustering af kapaciteten på Skanderborg Gymnasium. På tilsvarende vis var der igen dette år problemer med elevflugt fra Københavns Vestegn til gymnasier i Greve og Roskilde i Region Sjælland. Region Hovedstaden overvejede at bede ministeren om at pålægge fire gymnasier her et kapacitetsloft, men da det kom til stykket, afholdt man sig fra at blande sig i en anden regions elevfordeling. Men sagen understregede behovet for en løsning på fordelingsproblematikken. Ministeren fulgte regionsrådenes indstilling om et kapacitetsloft og indførte 17. februar 2020 et midlertidigt stop for fusioner mellem uddannelsesinstitutioner. Ved de kommende forhandlinger, som blev udsat til efter sommerferien 2020 på grund af coronakrisen, søges nye regler om elevfordeling kombineret med et nyt tilskuds- og taxametersystem for ungdomsuddannelserne.³⁰

Foråret 2020 barslede ekspertudvalget om elevfordeling så med et forslag om en såkaldt *klyngemodell* med klynger af tre eller flere gymnasier. 25 % af ansøgerne fordeles efter deres karakterer i grundskolen, dem med de dårligste karakterer ligeligt i klyngen og resten som i dag efter ønsker og afstand. En klynge sammensættes på tværs af eksisterende fordelingsudvalg og regioner og med et geografisk område, så det forventede elevantal svarer til klyngens kapacitet. Dermed undgås en opdeling efter herkomst, og der sikres en mere ligelig opgavefordeling. Det enkelte gymnasiums klassetal fastsættes centralt og tilpasses den demografiske udvikling, hvor antal 16-årige har været faldende siden 2012 og forventes at falde med yderligere ca. 10 % frem mod 2030. De nye elevfordelingsprincipper skal også gælde for hhx og htx på erhvervsgymnasierne og måske også for private gymnasier. Ifølge ekspertgruppens analyser af demografi, kapacitetsbehov og kapacitetsfastsættelse omfatter faldet i antal 16-årige alle regioner, men det er ujævnt fordelt, så det forstærker den skæve udvikling i den kommende tiårsperiode med et fald på 15 % i Region Nordjylland, 18 % i Region Sjælland, 13 % i både Region Midtjylland og Region Syddanmark og 7 % i Region Hovedstaden. Man foreslog tillige et koordinationsudvalg pr. klynge til sikring af stram kapacitetsstyring og elevfordeling. Politisk kan man måske forvente en løsning, som dæmper bestyrelsernes indflydelse på de selvejende skolars budget- og kapacitetsbeslutninger.³¹

³⁰ L 61 Forslag til lov om ændring af lov om institutioner for almen- og voksenuddannelse mv. og lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse. (Mulighed for fastsættelse af lokale elevfordelingsregler). Enstemmigt vedtaget med 111 stemmer for. Fremsat 13.11.2019, 1. behandling 19.11.2019, 2. behandling 17.12.2019, og 3. behandling 19.12.2019. Lov nr. 1562 af 27.12.2019. Hertil kom DF's § 20-spørgsmål S 897 om at fastholde et gymnasium i Aarhus, som ingen ønsker at gå på, og besvaret af Pernille Rosenkrantz-Theil d. 22.4.2020. Der er i hovedstadsområdet tre andre profilgymnasier, nemlig Sankt Annæ Gymnasium (musik) og Aurehøj Gymnasium (musik), begge uden fastsat udløbsdato og så Frederiksberg Gymnasium (Kompetent medborgerskab), som udløber sommeren 2023. Gymnasieskolen.dk 20.2., 3.3. og 23.4.2020.

³¹ Merete Riisager (LA) fra VLAK-regeringen nedsatte januar 2019 to interne tværministerielle arbejdsgrupper fra Børne- og Undervisningsministeriet og Finansministeriet. Grupperne offentlig-

Evalueringen af gymnasiereformen fra 2015 viste, at der i reformens 2. år generelt ikke var sket mærkbare ændringer, hverken af det faglige niveau eller elevernes trivsel. Evalueringen havde denne gang særligt fokus på hf med hensyn til øget målretning, fleksible videreuddannelsesmuligheder, mindsket frafald og styrket faglighed. Rapporten viste, at implementeringen går trægt, og at en af de store barrierer er de såkaldte papegøjeklasser på 2. hf, hvor man undlader at danne nye klasser efter elevernes fagvalg, men viderefører 1. hf-klasserne uændret. Papegøjeklasserne er administrativt besværlige, men tilgodeser dels elevernes sociale trivsel, fordi de undgår kammeratskift i 2. hf, dels skolernes økonomi ved en højere elevkvotient og dels, at flere elever kan få opfyldt deres førsteprioritet. Af andre praktisk-administrative udfordringer kan nævnes semesterstrukturen, når vintereksamen afholdes i visse fag, mens der undervises i andre, og implementering af hf-overbygning for elever, der vil fortsætte i en lang videregående uddannelse. Hf-overbygningen kan enten have form af en udvidet fagpakke i den toårige hf eller et supplerende overbygningsforløb (SOF) efter afsluttet hf; halvdelen af undersøgelsens hf-skoler udbyød den udvidede fagpakke, men den blev kun oprettet på en fjerdedel. Og så blev den ellers ret nye gymnasiereform allerede justeret første gang med L 79, idet man har lettet institutionernes tilrettelæggelse ved at muliggøre, at de interne prøvetræningsprøver i dansk på A-niveau og i matematik på A- eller B-niveau ikke nødvendigvis skal afholdes som årsprøver fremover.³²

Optagelsesprocessen 2019 var som bekendt ret kaotisk. På baggrund heraf aftalte gymnasieforsligskredsen derfor primo november 2019 at *justere optagelsesreglerne* til de gymnasiale uddannelser med virkning fra foråret 2020, så unge, der ansøgte fra prøvfri efterskoler eller studieophold i udlandet mv. ikke mere skal til optagelsesprøve og -samtale, men kan optages på baggrund af deres resultater fra folkeskolens prøver i 9. klasse. Justeringerne blev udmøntet med L 100, som gav eleverne retskrav på at blive optaget på en gymnasial uddannelse i op til to år efter afslutning af 9. klasse, og i op til et år efter afslutning af 10. klasse samt at kunne blive optaget på en gymnasial uddannelse i begyndelsen af skoleåret. Desuden kan

liggjorde foråret 2020 flere rapporter og analyser om taxametersystemet, økonomien og institutionsudviklingen. Klynge modellen er belyst i rapporten *Anbefalinger vedrørende fremtidig fordeling af elever på de gymnasiale uddannelser*. Uvm.dk 17.2., politiken.dk 28.2., regioner.dk 26.3. samt gymnasieskolen.dk 25.2., 26.2. og 16.6.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2018" s. 150-151.

³² Gymnasiereformens følgeforskningsprogram 2017-21 gennemføres af Rambøll Management Consulting (Rambøll) og EVA for STUK. Delrapport 4, som bygger på spørgeskemaundersøgelser på 90 panelskoler og kvalitative interview på 12 skoler indsamlet i foråret 2019, omfatter dels en tematisk analyse af den nye hf-uddannelse, dels en statusanalyse af centrale reforminitiativer og skolernes implementeringsproces på alle de fire gymnasiale uddannelser. L 79 Forslag til lov om ændring af lov om *de gymnasiale uddannelser*. (*Lempelse af krav om, at interne prøver skal afholdes som årsprøver*). Enstemmigt vedtaget med 110 stemmer for. Fremsat 28.11.2019, 1. behandling 6.12.2019, 2. behandling 21.1.2020 og 3. behandling 23.1.2020. Lov nr. 60 af 28.1.2020. Uvm.dk og gymnasieskolen.dk 11.6.2020.

ansøgere nu blive betinget optaget på en gymnasial uddannelse, hvis de har misset folkeskolens afgangseksamener. Endelig blev gymnasielovens regler om timepuljer udvidet til også at kunne omfatte elevgrupper og ikke kun enkeltelever.³³

Bonus A-reglen, indført 2008, har været med til at presse adgangskvotienterne på de videregående uddannelser i vejret. Det samme gjorde den såkaldte hurtigstartsbonus, der blev afskaffet med virkning fra 2020, og som muliggjorde at gange karaktergennemsnittet op med 1,08, hvis man læste videre senest to år efter studentereksamen. SF og Enhedslisten mente imidlertid, at det også burde være slut med, at studenter med et eller to ekstra A-niveau-fag kan gange deres karaktergennemsnit med henholdsvis 1,03 og 1,06. Bonus A-reglen har siden 2010 bevirket mere end en fordobling af andelen af stx-elever med ekstra fag på A-niveau, og på htx og htx er elevandelen endnu større; på htx får man karakterbonus fra fire fag på A-niveau, mens der på htx og stx kræves mindst fem A-fag. Pernille Rosenkrantz-Theil var dog "ikke umiddelbart tilhænger af at afskaffe tillægget for at tage et ekstra fag. Det er meningsfuldt at belønne for en ekstra arbejdsindsats, og der er ingen social slagside i dette tillæg".³⁴

Med L 98 blev der i både ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser indført et forbud mod *salg af opgavebesvarelser*, herunder også markedsføring og formidling, samt anden uretmæssig hjælp. Overtrædelse straffes med bøde og konfiskation, hvis sælgeren har opnået et økonomisk udbytte, og aftageren kan straffes for medvirken. Et tiltag i samme retning sås i øvrigt ved årets forenklede studentereksamener, som rummede tre discipliner, nemlig skriftlig dansk (for alle), et skriftligt fag på A-niveau (efter udtræk) og som noget nyt et mundtligt forsvar for SRP-opgaven – man står som eksaminand betydeligt bedre rustet, når man ved det grønne bord skal forsvare en opgave, man selv har skrevet, frem for en, man har plagieret og ikke har ejerskab til.³⁵

³³ L 100 Forslag til lov om ændring af lov om de gymnasiale uddannelser, lov om kommunal indsats for unge under 25 år og lov om erhvervsfaglig studentereksamen i forbindelse med erhvervsuddannelse (eux) mv. (Ændring af adgangsforsudsætningerne til de gymnasiale uddannelser, genberegning af karaktergennemsnit og anvendelse af timepuljen); bygger på aftale af 4.11.2019 mellem regeringen og gymnasieforligskredsen. Enstemmigt vedtaget med 92 stemmer for. Fremsat 30.1.2020, 1. behandling 6.2.2020, 2. behandling 10.3.2020 og 3. behandling 19.3.2020. Lov nr. 263 af 24.3.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 186-188.

³⁴ Gymnasieskolen.dk 12.12.2019.

³⁵ L 98 Forslag til lov om forbud mod udbud af opgavebesvarelser m.v. til eksaminander på en uddannelsesinstitution under Børne- og Undervisningsministeriet eller Uddannelses- og Forskningsministeriet. Enstemmigt vedtaget med 95 stemmer for. Fremsat 23.1.2020, 1. behandling 29.1.2020, 2. behandling 9.6.2020, og 3. behandling 16.6.2020. Lov nr. 963 af 26.6.2020. Da bestemmelsen er omfattet af EU's informationsproceduredirektiv, skal den notificeres for EU-Kommissionen inden udstedelsen, en proces som blev iværksat parallelt med den eksterne høring.

De erhvervsfaglige uddannelser i politisk medvind

Mange ressourcer er i årets løb gået til de erhvervsfaglige uddannelser for at støtte bestræbelserne på at ændre vægningen mellem gymnasiale og erhvervsfaglige uddannelser.

Aftalekredsen bag erhvervsuddannelsesreformen besluttede således at udmønte 56,7 mio. i 2020 til et *kvalitetsløft af erhvervsuddannelserne*. Pengene er en del af de midler, der blev afsat i forbindelse med erhvervsuddannelsesreformen fra 2014. Den ene halvdel går til et generelt løft og fordeles til skolerne efter deres andel af de samlede tilskud i 2019, mens den anden halvdel er et elevrelateret tilskud til eux-skoler med små hold. Aftalekredsen besluttede tillige at videreføre særtilskuddet på ca. 10 mio. årligt til små erhvervsskoler i tyndtbefolkede områder frem til 2022, jf. den politiske aftale "Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden". I 2020 blev midlerne fordelt mellem de samme 12 små erhvervsskoler som tidligere.³⁶

Den *forberedende grunduddannelse* (fgu), der gik i gang august 2019, fik på finansloven for 2020 afsat den sidste rest af den manglende finansiering på knap 60 mio., tilvejebragt fra området kontoområde ved regulering af diverse taxametre og andre tilskud, reduktion af efteruddannelsesmidler og omprioritering af midler til campusdannelse.³⁷

En pulje på 50 mio. er over de næste fire år afsat til *lukningstruede vuc'er* for at sikre, at der også i Udkantsdanmark fortsat er adgang til voksenuddannelse med et rimeligt undervisningstilbud. Ifølge Danske HF&VUC har sektoren i de sidste fire år skullet spare, hvad der svarer til 15 %, samtidig med at fgu har overtaget de under 25-årige studerende, som før gik på almen voksenuddannelse (avu). Gælden i sektoren er således steget med 55 % i perioden 2011-18. På baggrund heraf kritiserede statsrevisorerne efteråret 2019 det manglende ministerielle tilsyn med uddannelsesinstitutionernes ikke altid retvisende nøgletal og skolernes gældsætning, bl.a. med henvisning til VUC Syd. Regeringen tog kritikken til sig og ville skærpe reguleringen af skolernes lånemuligheder.³⁸

Voksen Efteruddannelsesstøtten (VEU) har i de senere år været i modvind, så på opdrag fra Styrelsen for Forskning og Uddannelse (SFU) har Oxford Research udarbejdet en rapport om deltagelse i videregående voksen-, efter- og videreuddannel-

³⁶ Institutioner, der opfylder kriterierne om at modtage udkantstilskud og havde under 450 årselever i 2018, er SOSU Nykøbing F, Bornholms Sundheds- og Sygeplejeskole, Handelsgymnasiet Vestfyn, Dalum Landbrugsskole, Tønder Handelsskole, Social- og Sundhedsskolen Syd, Grindsted Landbrugsskole, Erhvervsgymnasiet Grindsted, Varde Handelsskole og handelsgymnasium, Vejen Business College, Randers Social- og Sundhedsskole samt Social- og Sundhedsskolen Skive-Thisted-Viborg. Uvm.dk 6.12.2019.

³⁷ Uvm.dk 15.11.2019.

³⁸ Rigsrevisionens rapport byggede på en undersøgelse af uddannelsesinstitutioners finansiering af bygninger og grunde. Gymnasieskolen.dk 12.11.2019 og uvm.dk 28.1. og gymnasieskolen.dk 6.2.2020. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 193.

se (VVEU). Rapporten identificerer fire gensidigt afhængige deltagerfaktorer, herunder ikke mindst det personlige ønske om faglig udvikling og arbejdsgiverbehov for nye medarbejderkompetencer. Desuden har Rambøll evalueret anvendelsen af den såkaldte VEU-milliard, hvor der for perioden 2015-20 har været afsat 1 mia. til mere og bedre voksen- og efteruddannelse. Evalueringen viser, at midlerne især har øget aktiviteten på de tekniske akademiuddannelser. Der er også sket et væsentligt løft i kursistaktiviteten, hvor man har nået ca. 75 % af målet om 3.000 ekstra års-studerende. Desuden har et øget taxametertilskud medvirket til, at moduler med få deltagere ikke er blevet aflyst, ligesom institutionernes virksomhedsbesøg har øget kendskabet til uddannelserne. I VVEU-systemet er hovedbarrieren for virksomhederne ikke kun kursernes pris, men også manglende viden om fordelene ved kompetencegivende medarbejderuddannelse sammenholdt med virksomhedens omkostning ved at skulle undvære en medarbejder. For medarbejderne kan den familiære belastning være høj, hvis man deltager uden for arbejdstid. Der er således fortsat mange udfordringer at adressere for VVEU-systemet.³⁹

Endelig fik *Studievalg Danmark* fra 1. januar 2021 udvidet sit ansvarsområde til alle ungdomsuddannelserne, så de ikke alene forestår vejledningen i de gymnasiale uddannelser, men også i erhvervsuddannelserne.⁴⁰

Fester og studieture mv.

Debatten fortsatte dette år om *dyre studieture*, som kan koste op til 15.000 kr. Undervisningsministeren tilkendegav sommeren 2020, at dyre studieture ikke måtte bidrage til at skabe A- og B-hold og være et konkurrenceparameter gymnasierne imellem. Hun kunne derfor godt se for sig et prisloft over deltagerbetaling til studieture på max 400 kr. pr. dag og 3.000 kr. i alt; hun så også gerne, at studieture var en del af undervisningen og dermed obligatoriske, og åbnede mulighed for anden finansiering end deltagerbetaling – måske et fingerpeg om, hvad der er i vente på området.⁴¹

Sommeren 2020 viste en WHO-undersøgelse af *unges alkoholforbrug*, at danske 15-årige stadig er europamestre i druk, så Birgitte Vedersø efterlyste et forbud mod salg af alkohol ved gymnasiefester. Tanken om et lovindgreb fandt støtte hos bl.a. forebyggelseschef i Sundhedsstyrelsen Niels Sandø, som så et alkoholfor-

³⁹ Rapporten *Barrierer for deltagelse i videregående VEU - Analyse af arbejdsgiveres og arbejdstageres barrierer for brug af videregående voksen-, efter- og videreuddannelse (VVEU)*, produceret af Oxford Research (OR) for Uddannelses- og Forskningsministeriet og publiceret 21.1.2020, bygger på en spørgeskemaundersøgelse, 24 casestudier og 60 interviews med medarbejdere og ledere i virksomheder. Ufm.dk 31.7.2020. Rambølls rapport fra marts 2020: "Evaluering af VEU-milliarden", som er udarbejdet på opdrag af Styrelsen for Forskning og Uddannelse (SFU) og i samarbejde med VEU-referencegruppen, er publiceret 31.7.2020.

⁴⁰ Uvm.dk 5.3.2020.

⁴¹ Børne- og Undervisningsudvalgets spørgsmål 344 d. 3. juni 2020 om ministerens kommentar til en henvendelse fra "en gruppe gymnasieelever (Trine, Anne-Sofie og Lærke)" om prisloft på studieture; ft.dk 1.7. og uvm.dk 8.1.2020.

bud på gymnasierne som en del af en omstillingsproces hen imod nye samværformer uden alkohol. Forslaget blev støttet af sundhedsordfører Stinus Lindgreen (RV), mens sundhedsordfører Martin Geertsen (V) mente, at sektoren selv kunne tage initiativ til et forbud, for "det behøver man ikke lovgivning til".⁴²

Og så fik gymnasielærerne pr. 1. august 2020 overenskomstsikret ret til *betalt spisepause*: Tidligere i år måtte parterne opgive at nå til enighed herom, men en faglig voldgift blev dog afværget af et forlig i sagen.⁴³

Årets samordnende tiltag på ungdomsuddannelsernes område er et fingerpeg om større fleksibilitet i ungdomsuddannelsernes tilrettelæggelse i 2020'erne og kan måske tolkes som et forsøg på fra regeringens støttepartiers side at skubbe udviklingen endnu et lille skridt længere væk fra sorteringskolen, for ingen må dumpe ud af en 12-årig undervisningspligt. Udfordringen bliver at fastholde det faglige niveau i hele viften af ungdomsuddannelser, ikke mindst i de erhvervsfaglige.

DIGITALISERINGEN STÆRKT ØGET PÅ DE VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

Med baggrund i coronakrisen var det forventet, at op mod 10.000 flere unge sommeren 2020 ville søge ind på en videregående uddannelse i stedet for som i tidligere år at rejse ud eller finde arbejde herhjemme. Ansørgertallet til de videregående uddannelser steg da også til i alt 94.604, men kun med 5.850 eller 7 % flere end 2019, og det var dermed på niveau med rekordåret 2016, hvor der var 94.744 ansøgere. 28. juli 2020 offentliggjordes så, at der var optaget i alt 69.526, dvs. det højeste antal nogensinde og 3.086 flere end i 2016. På de fire store velfærdsuddannelser pædagog, sygeplejerske, lærer og socialrådgiver blev der optaget 510 flere end i 2019, dog færrest på læreruddannelsen. Med i billedet hører, at 10.686 skuffede unge fik afslag, dvs. over 2.000 flere end i 2019 og dermed det højeste antal afviste siden 2016. Uddannelses- og forskningsministeriet havde godkendt 19 nye uddannelser og udbud, heraf 15 uden for de fire største universitetsbyer, men langt hovedparten af ansøgerne søgte uændret mod landets store byer.

Da det var forventet, at flere unge end ellers dette år ville vælge en videregående uddannelse, blev der foråret 2020 fundet midler til at oprette flere studiepladser. Via et ekstraordinært coronatilsbud på 210 mio. blev der således oprettet 4.500 ekstra studiepladser, deraf ca. 500 studiepladser på velfærdsuddannelserne i 2020 og 2021. Også på de såkaldte STEM-uddannelser (Science, Technology, Engineering, Medicine), dvs. de uddannelser som ikke blev dimensionerede, på grund af angivelig mangel på arbejdskraft og lav ledighed blandt nyuddannede; blev der for perioden 2019-22 afsat yderligere 102 mio., som blev fordelt efter geografiske kriterier blandt de mest søgte institutioner, hvor man 2017-19 gennemsnitligt havde måttet afvise mere end 800 kvalificerede ansøgere årligt. Her steg ansørgertallet da

⁴² Politiken 16.7.2020 1. sektion s. 6.

⁴³ Gymnasieskolen.dk 5.12.2019.

også med 8 % i forhold til 2019. Afskaffelsen af hurtig-start-bonussen fra 2009 betød samtidig, at optagelseskarakterkvotienten – den såkaldte grænsekvotient, som findes ved ca. halvdelen af de videregående uddannelser – faldt på mange studier.⁴⁴

Forårets *nedlukning* berørte ca. 250.000 studerende og 40.000 ansatte, dvs. stort set alle bortset fra visse sundhedsfaglige uddannelser med samfundskritiske funktioner, og den blev først lempet d. 10. maj. Fra d. 18. maj blev der åbnet for nødvendigt fremmøde på uddannelser, hvor de studerende i øget omfang fik adgang til fysiske faciliteter som laboratorier, klinikfaciliteter eller værksteder for at undgå at blive forsinkede i deres uddannelse, og fra d. 27. maj blev der mulighed for fysisk tilstedeværelse ved mundtlige eksamener. Fra d. 15. juni kunne de ansatte på de videregående uddannelsesinstitutioner vende tilbage til deres kontor, idet man dog samtidig opfordrede til fortsat hjemmearbejde i relevant omfang og til forskudte mødetider.

Situationen gav særlige udfordringer med hensyn til *praktik*, ikke mindst for de mere end 25.000 studerende på professionsuddannelserne, som skulle i planlagt praktik i løbet af foråret 2020, og som risikerede at blive forsinket i deres studier. Her hjalp det dog, at dagtilbud og de yngste skoleklasser var med i samfundets første genåbningsfase medio april. Adskillige private virksomheder havde nok at gøre med at sikre deres overlevelse og holdt derfor igen med at oprette lønnede praktikpladser. Det blev afhjulpet med en midlertidig omlægning fra lønnet praktik til SU for studerende, som begyndte deres praktik i efteråret 2020. Derudover blev der givet dispensation til, at studerende på op til halvdelen af diplomingeniørstudierne kunne modtage SU i stedet for løn under praktikken. På alle fronter i samfundet blev de økonomiske konsekvenser af coronapausen stadig mere mærkbare. For professionshøjskoler skønnedes det således, at aflyste kurser resulterede i et trecifret millionunderskud ud af en omsætning på en mia., selvom mange efter- og videreuddannelsesstilbud var gået online allerede ved nedlukningen i marts.⁴⁵

Folketingsåret var ellers kommet godt fra start, for med L 96 blev det uskældede *uddannelsesloft afskaffet* med virkning fra sommeroptaget 2020. Upopulært var det allerede fra første færd, og at man ikke vænnede sig til det hen ad vejen, fremgik bl.a. af en meningsmåling foretaget af Megafon januar 2019. Den viste, at 56 % oplevede forbuddet mod mere end én videregående uddannelse på samme niveau som en nærmest uoverstigelig barriere for omvalg og studieskift. Uddannelsesloftet bar derfor sammen med fremdriftsreformen og karakterbonus hovedskylden for de studerendes stressniveau. Med afskaffelsen genindførtes retstilstanden fra før den

⁴⁴ Betegnelsen STEM-fag er forkortet fra engelsk Science, Technology, Engineering and Mathematics. Uddannelsernes dimensionering kan være ledighedsbaseret eller uddannelsesspecifik og realiseres gennem en max-grænse for antal studerende. Ministeriets godkendelse sker ud fra vurderinger fra det rådgivende udvalg for vurdering af udbud af videregående uddannelser (RUVU). Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelser af 26.11. og 15.12.2019 samt 11.6., 5.7., 7.7., 27.7. og 28.7. samt politikken.dk 28.7.2020.

⁴⁵ Ufm.dk 6.4., 8.5., 15.5., 21.5., 9.6. og 7.7., kl.dk 21.4.2020 samt magisterbladet.dk 16.6.2020.

1. februar 2017, hvor uddannelsesloftet med en besparelse på 308 mio. finansierede dagpengeaftalen fra 2015.⁴⁶

I 2020 rundede *Statens Uddannelsesstøtte* (SU) sin 50 års fødselsdag, så derfor her et kort tilbageblik: SU var i sin spæde begyndelse tiltænkt de få studerende fra ubemidlede kår. En forløber var Ungdommens Uddannelsesfond fra 1952, som fordelte bare 1,5 mio. af tipsmidlerne, men betingelserne var skrappe. Da SU-lån under 1970'ernes oliekrise blev omlagt til statsgaranterede banklån, blev de for adskillige en mangeårig gældsfoflænke, så ved Folketingets åbning i 1983 demonstrerede studerende på denne kølige oktobertirsdag afklædte foran Københavns Handelsbank. Først i 1980'erne kom den ønskede reform af uddannelsesstøtten – måske lidt ad bagvejen, for den daværende undervisningsminister Bertel Haarder ville egentlig indføre klippekort for at begrænse ”fjumreåret”, men et flertal uden om regeringen sikrede, at SU-ydelsen samtidig blev hævet. Fra 1996 indførtes grundstipendium for alle unge. Med årene er antallet af SU-modtagere til stadighed øget og dermed også udgifterne hertil, så i 2018 modtog knap 292.000 støttemodtagere ca. 15 mia. i SU-stipendier og knap 3 mia. i SU-lån. Alligevel er økonomien for de fleste studerende i hverdagen spændt til bristepunktet. Coronakrisen ramte derfor denne gruppe med stor styrke. Det medførte i foråret 2020 to lovforslag, L 144 og L 171, specielt målrettet coronaramte studerende, som fik udvidede muligheder for studielån og slutlån, forhøjet fribeløb og ret til to måneders ekstra studielån til og med juni 2020.⁴⁷

Med L 107 blev gennemført en hel buket af forslag om bl.a. SU til adgangskurser ved erhvervsrettet uddannelse, indfrielse af studielån og udlandsstipendier på kandidatniveau. Under 1. behandlingen var enigheden og glæden stor over, at man på SU-området omsider fik skabt lovhjælp til, at uddannelsessøgende fremover til enhver tid kun kan have ét SU-lån, og at tilbagebetalingen heraf sættes i bero, mens man uddanner sig. Ved tilbagebetalingskrav føres brugte SU-klip tilbage, så de kan anvendes på et senere tidspunkt, med mindre man skal betale tilbage, fordi man har

⁴⁶ L 96 Forslag til lov om ændring af lov om *adgangsregulering ved videregående uddannelser*. (*Op-hævelse af begrænsning af dobbeltuddannelse*). Vedtaget med 76 stemmer for (S, DF, RV, SF, EL, ALT, NB og LA) og 8 imod (KF), mens 25 (V) undlod at stemme. Udmøntede finanslovsaftale af 2.12.2019 mellem regeringen (S), RV, SF, EL og ALT. Fremsat 17.1.2020, 1. behandling 24.1.2020, 2. behandling 18.2.2020 og 3. behandling 20.2.2020. Lov nr. 140 af 25.2.2020. Uddannelsesloftet blev indført af den tidligere VLAK-regering, DF og S i 2016. Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse og Ritzau 20.2.2020.

⁴⁷ L 144 Forslag til lov om ændring af *SU-loven*. (*Udvidede muligheder for studielån og slutlån samt forhøjelse af fribeløb som følge af covid-19*). Fremsat og 1. behandling 24.3.2020, 2. og 3. behandling 31.3.2020. Lov nr. 328 af 31.3.2020. L 171 Forslag til lov om ændring af *SU-loven*. (*Udvidet mulighed for slutlån som følge af covid-19*). Begge forslag enstemmigt vedtaget med 95 stemmer for: Fremsat 21.4.2020, 1. behandling 23.4.2020, 2. og 3. behandling 30.4.2020. Lov nr. 575 af 5.5.2020. Begge love udsprang af aftale af 19.3.2020 mellem regeringen (S) og Folketingets øvrige partier om covid-19-initiativer. Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelser 22.4. og 30.4.2020. Politiken 28.5.2020, 1. sektion s. 8.

tjent for meget ved siden af SU'en, og kun da skal der også betales et tillæg på 7 %. Desuden blev der, for at gøre det mere attraktivt for flere at påbegynde en erhvervsuddannelse, åbnet for SU ved erhvervsskolernes heltidsadgangskurser for voksne, som ikke opfylder gældende adgangskrav. Endelig kan der fremover også gives udlandsstipendium til uddannelser, hvor den udenlandske uddannelsesinstitution ikke har en klar opdeling mellem bachelor- og kandidatuddannelse som i Danmark, hvis den studerende kan dokumentere, at den ønskede uddannelse er på kandidatniveau. Henrik Dahl (LA) toppede den gode stemning ved at mindes indgåelsen af erhvervsskoleaftalen i 2018, hvor "der blev skålet i champagne på ministerens kontor blandt alle syv ordførere, fordi vi havde nedkæmpet Finansministeriet".⁴⁸

Et tilbagevendende stridspunkt blev genoptaget med B 81 med et forslag fra Nye Borgerlige (NB) om, at der kun skal kunne gives *SU til danske statsborgere*. Det stod dog klart allerede ved 1. behandlingen, at forslaget ville blive nedstemt, dels fordi forskelsbehandling på grund af nationalitet ville være i strid med EU-lovgivningen, dels fordi det med uddannelsesministerens ord ville "have nogle ret voldsomme konsekvenser for næsten 16.000 unge mennesker, som er her i Danmark og har deres tilhørsforhold i Danmark ... den frie og lige adgang til uddannelse, også med adgang til SU, må gælde alle børn og unge, der er født eller opvokset i Danmark uanset statsborgerskab". Forslaget ville også have omfattet unge fra det tyske mindretal og fra de andre nordiske lande.⁴⁹

Foråret 2020 blev en hård tid for de videregående uddannelsers *internationalisering*, idet kun de mest vedholdende studerende fastholdt deres udvekslingsplaner. Således valgte to tredjedele af AU's knap 480 udsendte udvekslingsstuderende efter Udenrigsministeriets hjemkaldelse af alle danskere i udlandet d. 13. marts 2020 at rejse hjem før tid, mens den tredjedel, der valgte at færdiggøre deres udvekslingsophold uden for landets grænser, fik en noget anden oplevelse end forventet. Coronakrisen satte også sit præg på udveksling i efterårssemestret 2020, hvor antallet af udenlandske studerende blev mere end halveret i forhold til 2019.⁵⁰

⁴⁸ L 107 Forslag til lov om ændring af SU-loven, lov om statens voksenuddannelsesstøtte, lov om befordringsrabat til studerende ved videregående uddannelser og lov om befordringsrabat til uddannelsessøgende i ungdomsuddannelser mv. (*SU til adgangskurser på institutioner for erhvervsrettet uddannelse, indfrielse af tidligere studielån ved optagelse af nyt studielån, udlandsstipendium til ikke-trindelte uddannelser på kandidatniveau, hjemmel til at fastsætte regler om fælles dataansvar mv.*). Enstemmig vedtaget med 95 stemmer for. Fremsat 5.2.2020, 1. behandling 18.2.2020, 2. behandling 14.5.2020 og 3. behandling 19.5.2020. Lov nr. 672 af 26.5.2020. Udmøntede erhvervsuddannelsesaftalen "Fra folkeskole til faglært – Erhvervsuddannelser til fremtiden" fra november 2018 mellem den daværende VLAk-regering (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti), og S, DF, RV og SF. Se også "Uddannelseshistorie 2019" s. 191.

⁴⁹ B 81 Forslag til folketingsbeslutning om, at *statens uddannelsesstøtte (su) skal forbeholdes danske statsborgere*. Fremsat 4.2.2020 af Peter Seier Christensen (NB), Lars Boje Mathiesen (NB), Mette Thiesen (NB) og Pernille Vermund (NB). 1. behandling 13.5.2020; ved 2. behandling 25.6.2020 blev forslaget forkastet med 11 stemmer for (DF og NB) og 84 imod (S, V, RV, SF, EL, KF, LA, ALT og Susanne Zimmer, UFG). Se også "Uddannelseshistorie 2018" s. 157.

⁵⁰ Omnibus.au.dk 25.6.2020.

Forsknings- og udviklingsaktiviteter er på trods af den danske model, hvor professionsuddannelserne ikke skal være knyttede til egentlig forskningsinstitutioner, en væsentlig del af professionshøjskolernes og erhvervsakademiernes egentlige virksomhed. Ved en evaluering heraf foråret 2020 konstateredes over femårsperioden 2013-18 næsten en fordobling i forsknings- og udviklingsprojekter på professionshøjskolerne og mere end en firedobling på erhvervsakademierne. En vigtig tendens er også, at antallet af samarbejdsprojekter med universiteterne nu omfatter 53 % af professionshøjskoleprojekterne og 38 % af erhvervsakademiprojekterne.⁵¹

Læreruddannelsen blev heller ikke femårig denne gang

Med det næstlaveste ansøgstal i den seneste femårsperiode valgte 3.049 ansøgere sommeren 2020 at søge læreruddannelsen, dvs. 2 % flere end i 2019 og dermed blot nr. 9 på de videregående uddannelsers top 10 liste. Ved optaget skete som ved de øvrige videregående uddannelser en let regulering, så der blev optaget i alt 6 % flere end året før. Selv om Stefan Hermann, rektor for Københavns Professionshøjskole og formand for Danske Professionshøjskoler, glædede sig over den lille stigning, var han dog bekymret ved, hvad han kaldte en "relativt kritisk cocktail", for der uddannes for få nye lærere til det stigende børnetal i en situation, hvor der fortsat i skolen er mange ikke-læreruddannede undervisere, uanset krav om, at alle fag skal dækkes af lærere med linjefag eller tilsvarende kompetencer. Han så derfor en mulig udvej i, at gymnasiernes formål, som fastsat i gymnasielovens § 1, stk. 1, blev tydeliggjort, så det står klart, at det almene gymnasiums virke ikke alene bør være universitetsforberedende, men i sin ambition og kultur studieforberedende til al videregående uddannelse – under alle omstændigheder er udviklingen kritisk!⁵²

Det mente også uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensens forgænger, Tommy Ahlers (V). Han nedsatte derfor januar 2019 i kølvandet på evalueringen af den nuværende læreruddannelse fra 2013 en kommission, der bl.a. skulle undersøge vilkår for og komme med forslag til at *opgradere læreruddannelsen til en kandidatuddannelse* som i de andre nordiske og mange europæiske lande. Det var et nyt tiltag i den langvarige og hede debat om læreruddannelsens form og længde, hvor parterne ellers har for vane at bevæge sig trægt. I Danmarks Lærerforening har man således i snart mange år ønsket en femårig læreruddannelse. I Lærerstuderendes Landskreds (LL), som traditionelt har ønsket en fireårig uddannelse, var der dog foråret 2020 en opblødning på vej; den blev blot som så meget andet i forsommeren 2020 coronaudskudt.

⁵¹ Uddannelses- og Forskningsministeriets rapport *Forsknings- og udviklingsaktiviteter på professionshøjskoler og erhvervsakademier - Rammer, finansiering og forsknings- og videnproduktion* er udgivet december 2019 og publiceret 28.1.2020. Ufm.dk 28.1.2020.

⁵² Undervisningsministeriets lovebekendtgørelse nr. 611 af 28.5.2019 af lov om *de gymnasiale uddannelser*. Folkeskolen.dk 5.7. og 28.7.2020.

Og ellers er positionerne velkendte, sektorens store aktører: KL og Danske Professionshøjskoler ønsker en fireårig uddannelsen, mens flere politiske partier går ind for en femårig læreruddannelse. Især RV har længe arbejdet med to forskellige modeller for en femårig læreruddannelse: 1. en treårig bachelor + en toårig kandidat, eller 2. En fireårig professionsbachelor + et par års erhvervs erfaring + en etårig kandidatuddannelse. Også SF ønsker læreruddannelsen udvidet til en femårig uddannelse, gerne med praktik + en større skriftlig projektopgave. EL har tidligere meldt ud, at partiet ønsker at fastholde en fireårig uddannelse, mens LA har peget på, at man med inspiration fra journalistuddannelsen, der både udbydes som en professionsbachelor- og en universitetsuddannelse, kan lade valget være op til den enkelte.

De fine ambitioner strandede dog, og det foreløbige slutresultat blev blot en *ajourføring af læreruddannelsesbekendtgørelsen* uden principdebat og visioner. Sagen gik dog ikke helt på coronapause, for juli 2020 blev der af KF fremsat følgende § 20 spørgsmål: "Hvornår forventer ministeren at tage stilling til planerne for det videre arbejde med at udvikle læreruddannelsen og dermed opfølgningen på evalueringen 'Kvalitet og relevans af læreruddannelsen' fra januar 2019?" – ja, netop den evalueringsrapport, som fik Tommy Ahlers til at nedsætte kommissionen. Svaret kom med Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse d. 14. august 2020, hvor ministeren afviklede læreruddannelseskommisionen og satte et udviklingsarbejde i stedet, som skal "trække på sektorens egne erfaringer".

Da enhver fornyelse på læreruddannelsesområdet ifølge den siddende S-regering skal ske inden for den eksisterende økonomiske ramme, kan man komme i tvivl om, hvordan den forventede lærermangel kan imødegås. Det kan naturligvis på ny afprøves, om ministeren kan have held til at tale de pædagogiske uddannelser op. Den strategi har været prøvet før, men uden særlig succes. De fleste studerende foretrækker øjensynligt at beslutte egen fremtid – og det giver ikke nødvendigvis flere uddannede lærere!

Endelig bragte året også en – meget lidt – revideret bekendtgørelse om at tilpasse læreruddannelsen til forenklingen i folkeskolens målstyring, så nu er begrebet "læringsmål" udskiftet med "faglige mål", men derudover skete der kun småjusteringer. Læreruddannelsen er i øvrigt en populær dobbeltuddannelse ifølge Uddannelses- og Forskningsministeriets beregninger. Den hyppigste uddannelseskombination var foråret 2020, uanset uddannelsesloft, at gå fra en bachelor i erhvervsret til en bachelor i jura. Nummer to på listen var efter en pædagoguddannelse at læse til socialpædagog. Nummer fire på listen er den klassiske vej fra pædagog til lærer. Meritlæreruddannelsen fortsætter uændret, så også med en bestået bachelor i bagage har man kunnet læse til lærer - bare via meritlæreruddannelsen.⁵³

⁵³ § 20-spørgsmål S 1548 *Om udvikling af læreruddannelsen*, fremsat af Katarina Ammitzbøll (KF) 1.7. og Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 14.8. Folketingets nyhedsbrev 3.6. og folkeskolen.dk 26.3., 9.6. og 3.7.dk samt Politiken 30.7.2020, 1.sektion s. 2 og 2. sektion s. 11, folkeskolen.dk 19.11., 5.12. og 19.12.2019. Se også "Uddannelseshistorie 2019", s. 196-197.

På vej mod minimumsnormeringer på daginstitutionsområdet

Coronakrisen satte fokus på daginstitutionsområdet ved at lade vuggestuer og børnehaver indgå i den første åbningsfase, så forældrene igen kunne komme ud på arbejdsmarkedet. Men det har længe været kendt, at hvis børnene også skal have en bedre dagligdag, kræver det en bedre pædagoguddannelse. Bestræbelserne på at styrke uddannelsen indgik derfor allerede i finanslovsforhandlingerne efteråret 2019, hvor der blev drøftet ressourcetilførsel til daginstitutionsområdet som et skridt hen imod indførelsen af minimumsnormeringer. Lektor Ole Henrik Hansen fra DPU, AU Campus Emdrup, hilste meldingen velkommen, men tilføjede, at "minimumsnormeringer vil svare til at hælde vand i en hullet spand, hvis ikke pædagoguddannelsen samtidig forbedres. Det handler nemlig ikke alene om antallet af voksne. De ansatte skal også kunne løfte opgaven". På finansloven blev bevilliget i alt godt 200 mio. for de kommende år med tilslutning fra KL og professionshøjskolerne. En revision af pædagoguddannelsen skal hvile på en evaluering af den eksisterende pædagoguddannelses faglige niveau, praktik og studiemiljø og fremtidens pædagogkompetencer, og forventes udmøntet i et regeringsoplæg 2021.⁵⁴

Digitaliseringen accelererer på universiteterne

Coronaidens onlineundervisning med digitale opgavebesvarelser og prøver var ikke populær blandt de studerende. Således mente hele 71 % af de DJØF-studerende, at kvaliteten af fjernundervisningen var dårligere eller meget dårligere end den sædvanlige undervisning. Et minisurvey på Copenhagen Business Schools (CBS) 26 studier pegede i samme retning, idet 54 % af de studerende her var utilfredse med onlineundervisningen. Alligevel meldte CBS allerede kort efter nedlukningen i marts 2020 ud, at alle eksamener ville foregå online resten af semestret, også selv om nedlukningen af Danmark skulle blive ophævet. Onlineundervisningen er altså langt fra slut med samfundets genåbning, og både CBS og Københavns Universitet (KU) var hurtige til at melde ud, at godt halvdelen af undervisningen i læseåret 2020-21 fortsat vil foregå online.⁵⁵

Rigtig mange universitetseksamener blev sommerterminen 2020 gennemført digitalt. En erfaren censor var således censor ved hele 13 mundtlige eksamener over Zoom. Selv om eksaminator sikrede, at de studerende kom ind og ud af systemet på korrekt vis, så processen foregik teknisk problemfrit, savnede den pågældende censor den situationsbetingede dialog, hvor eksaminator og censor kan reagere umiddelbart på den studerendes udsagn og refleksioner, fordi man er til stede samtidig i samme lokale – noget tilsvarende oplevede utvivlsomt også de studerende. Den traditionelle form for mundtlige eksamener er omkostningstung med hen-

⁵⁴ Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 18.6.2020 og politiken.dk 15.10.2019.

⁵⁵ Djøf's undersøgelse omfattede 1.041 studentermedlemmer og CBS Students' minisurvey 114 studerende på Copenhagen Business School. Politiken.dk 28.3. og information.dk 29.6.2020.

syn til rejsetid o.l. Der er således et så oplagt besparelspotentiale ved at gå over til digitale eksamensformer, at man ikke behøver briller for at kunne se det. Men forhåbentlig husker beslutningstagerne, ikke mindst ministeriet og universitetsledelserne, at medtænke eksamenernes validitet, før man beslutter, at alle fremtidige mundtlige eksamener skal gennemføres digitalt.

Humaniora er stadig presset! På KU er antallet af studerende over en treårig periode faldet fra 12.000 til 8.500 med tilsvarende personalefyringer og reduktioner i undervisningsplanlægningen. Det fik efteråret 2019 HUMrådet, som er studenterorganisationen for Det Humanistiske Fakultet, til at blokere fakultetets administration i protest mod flere fagsammenlægninger, hvor fx sprogfag som engelsk, tysk og fransk kunne slås sammen til et fag, og manglende inddragelse i processen. Efter 38 dages blokade nåede man dog frem til en fælles forståelse, og undervisningen blev genoptaget.⁵⁶

For de mange elever og studerende, der efter sommerferien 2020 gik i gang på skoler og videregående uddannelser, blev meget på ændrede vilkår. Coronaen forsvandt ikke af sig selv så hurtigt som håbet, så restriktionerne fortsatte. De store festlige fælles modtagelser af nye studerende blev erstattet af modtagelser på de enkelte studier, og rektors og andre pingers velkomsttaler måtte flere steder ses på storskærm. Introfester og hytteture blev erstattet af mere opdeltede og styrede aktiviteter. Af afstandshensyn blev forelæsninger o.lign. omlagt til online- og gruppeundervisning. Institutionerne bestræbte sig i deres tilrettelæggelse af efterårssemestret at sikre, at de nye studerende kunne opbygge en eller anden form for studiefællesskab, men frygten for svagere studieudbytte og øget frafald lå ved skoleårs- og semesterstart som en vedvarende skygge over uddannelsesverdenen på alle niveauer.

Den uvelkomne gæst coronaen, som desværre er her endnu, har gjort dette år meget anderledes og hverdagen mere besværlig for alle. Men har den også bragt noget positivt, som er værd at fastholde og videreudvikle? Også i uddannelsessystemet? Nedlukningsperioden har for de fleste givet ekstra tid i hjemmet med familien og rettet fokus mod interne relationer. Den har givet tid til eftertanke, også med henblik på at vælge vejen frem. Basale mål og værdier har en snart 100-årig tradition for at være formuleret i folkeskolelovens formålsparagraf. Her har man i generationer søgt at konkretisere, hvad skole skal være godt for, og hvad basal dannelse handler om – klart aftegnet i 1975-lovens formålsparagraf stk. 1-3 om henholdsvis lys (viden), kraft (handleevne) og varme (medansvar for løsning af fælles opgaver). Her har coronapausen været et konkret eksempel på, at man kommer langt, når man ved, hvad man er oppe imod, aktivt vurderer handlemuligheder og indgår i forpligtende fællesskaber om at finde løsninger. Det danske uddannelsessystem le-

⁵⁶ Politiken.dk 12.11, 13.11, 26.11.og 28.11.samt Politiken 5.12.2019, 1. sektion s. 2. Se også "Uddannelseshistorie 2016" s. 230.

ver smukkest op til sine forpligtelser, når der arbejdes sammen om centrale værdier som at centrale værdier er at kunne skelne mellem viden og fake news, kunne se ud over egen horisont, kunne perspektivere og forstå sammenhænge og kunne og ville handle til fællesskabets gavn – må sådanne værdier stadig være mål for dansk uddannelse, også i tiden efter coronaen.

Signe Holm-Larsen (f. 1939), cand.pæd. i fransk. Tidligere lærer, fagkonsulent, skoledirektør og fagredaktør for sprog og pædagogik ved Danmarks Nationalleksikon. Chefredaktør på Kroghs Forlag 2001-07; herefter redaktør ved Dafolo indtil 2012. Egen konsulentvirksomhed om pædagogiske spørgsmål. Forfatter til bl.a. almen-pædagogiske værker samt lærebøger i fransk og latin. Formand for støtteforeningen Jonstrupsamlings Venner.